

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»
Навчально-науковий інститут соціально-гуманітарного менеджменту
Кафедра педагогіки та методики початкового навчання

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня магістра
на тему «Методи й засоби патріотичного виховання молодших школярів
на уроках дисциплін мовно-літературної освітньої галузі»

Виконала студентка II курсу, групи МПО-2
спеціальності 013 «Початкова освіта»
освітньо-професійної програми
«Початкова освіта»

Гогоц Дарина Вікторівна

Керівник – кандидат педагогічних наук

Столяр Зоя Володимирівна

Рецензент – кандидат педагогічних наук,
доцент, завідувач кафедри

теорії і методики початкової освіти

Глухівського НПУ імені О.Довженка

Зенченко Тетяна Федорівна

Острого, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	7
1.1. Сутність та значення патріотичного виховання	7
1.2. Сучасні підходи до патріотичного виховання	15
Висновки до розділу I	20
РОЗДІЛ II. ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ДИСЦИПЛІН МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	22
2.1. Особливості патріотичного виховання на уроках української мови	22
2.2. Патріотичне виховання на уроках літературного читання	32
Висновки до розділу II	45
РОЗДІЛ III. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	47
3.1. Аналіз досвіду патріотичного виховання в українських школах	47
3.2. Впровадження інноваційних методів патріотичного виховання у мовно- літературній освітній галузі початкових класів	57
3.3. Використання сучасних технологій для підвищення ефективності патріотичного виховання	62
3.4. Перспективи розвитку патріотичного виховання молодших школярів	66
Висновки до розділу III	72
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	85

ВСТУП

Актуальність дослідження. Патріотичне виховання молодших школярів є важливим компонентом освітнього процесу, який сприяє формуванню національної свідомості, громадянської відповідальності та моральних цінностей у дітей. В умовах сучасного суспільства, де глобалізація та інформаційні технології значно впливають на формування світогляду дітей, питання патріотичного виховання набуває особливої актуальності. Особливу роль у цьому відіграє мовно-літературна освітня галузь, адже саме через мову, літературні твори та художні образи діти отримують можливість глибше зрозуміти культурні та історичні цінності своєї країни. Необхідність виховання молодших школярів у дусі любові до рідної країни, поваги до її історії, культури та мови є важливим завданням не лише для школи, але й для всього суспільства.

Аналіз стану наукової розробки проблеми. Питання патріотичного виховання знайшло відображення у працях багатьох науковців, які досліджували різні аспекти цієї проблеми. Аналіз історико-педагогічної літератури доводить, що питання національно-патріотичного виховання були предметом наукових досліджень вітчизняних філософів та громадських діячів: Г. Ващенко, М. Драгоманова, М. Костомарова, І. Огієнка, О. Потебні, Г. Сковороди, Л. Українки, І. Франка, Т. Шевченка, П. Юркевича та ін. Основоположні засади патріотичного виховання сформулювали видатні українські вчені-педагоги О. Вишневський, О. Захаренко, М. Євтух, В. Сухомлинський, І. Ткаченко. Низка сучасних науковців присвятили свої праці проблемам методології, теорії і практики національно-патріотичного виховання особистості (І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень, В. Кульчицький, Н. Ничкало, О. Пометун, М. Сметанський, М. Фіцула, Г. Шевченко) та військово-патріотичного виховання (М. Зубалій, В. Івашковський).

Вони підкреслювали важливість інтеграції патріотичних цінностей у всі аспекти навчального процесу та необхідність створення системи патріотичного виховання, яка б відповідала сучасним викликам. Мовно-літературна освітня галузь відіграє ключову роль у формуванні емоційного зв'язку з культурною

спадщиною, історією та традиціями рідного народу. Однак, незважаючи на значний науковий доробок у цій сфері, питання впровадження інноваційних методів та сучасних технологій у процес патріотичного виховання учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти залишаються недостатньо дослідженими, що підкреслює актуальність пропонованого дослідження.

Мета дослідження – проаналізувати, розробити та обґрунтувати ефективні методи та засоби патріотичного виховання молодших школярів на уроках дисциплін мовно-літературної освітньої галузі в сучасних умовах, зокрема через використання інноваційних підходів та сучасних технологій.

Визначена мета передбачає розв'язання таких **завдань**:

1. Проаналізувати сутність та значення патріотичного виховання у формуванні особистості молодшого школяра на уроках дисциплін мовно-літературної галузі.

2. Дослідити сучасні підходи до патріотичного виховання.

3. Вивчити практичний досвід патріотичного виховання в українських початкових класах.

4. Впровадити інноваційні методи у процес патріотичного виховання молодших школярів.

5. Розглянути використання сучасних технологій для підвищення ефективності патріотичного виховання.

6. Визначити перспективи розвитку патріотичного виховання в умовах сучасної освітньої системи.

Об'єктом дослідження є процес патріотичного виховання молодших школярів у системі початкової освіти.

Предметом дослідження є методи та засоби патріотичного виховання учнів початкових класів на уроках дисциплін мовно-літературної освітньої галузі.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження були використані різні наукові методи. Основні з них:

- теоретичний аналіз літератури та наукових джерел для визначення основних підходів до патріотичного виховання;
- метод порівняння для аналізу та зіставлення різних методів патріотичного виховання, які застосовують у сучасній педагогічній практиці;
- метод узагальнення для формулювання висновків та рекомендацій щодо удосконалення процесу патріотичного виховання.

Джерельна база дослідження включає нормативно-правові акти, документи Міністерства освіти і науки України, наукові статті, монографії, публікації у фахових журналах, а також практичні посібники для вчителів. Значна частина дослідження базується на аналізі праць українських вчених, присвячених питанням патріотичного виховання в початковій школі.

Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування розроблених методик та рекомендацій у підготовці майбутніх учителів початкових класів у ЗВО, а також у практичній діяльності педагогів, що займаються патріотичним вихованням молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

Новизна отриманих результатів полягає у спробі здійснити комплексний аналіз стану вивчення питання патріотичного виховання молодших школярів, у розробленні і впровадженні інноваційних підходів до патріотичного виховання на уроках дисциплін мовно-літературної освітньої галузі, зокрема, через використання сучасних технологій, що дозволяє підвищити ефективність цього процесу та зробити його більш адаптованим до потреб сучасних дітей та наявної ситуації в Україні.

Апробація результатів. Апробацію результатів магістерської роботи здійснено через участь у наукових заходах та публікацію матеріалів у наукових збірниках. Зокрема, в рамках XXIX наукової викладацько-студентської конференції “Дні науки” (Острог, травень 2024 р.) була представлена доповідь на тему «Методи й засоби патріотичного виховання молодших школярів на уроках дисциплін мовно-літературної освітньої галузі», II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Початкова освіта в парадигмі Нової

української школи: виклики часу» (Глухів, квітень 2024 р.), XVII Міжнародної наукової конференції “Проблеми культурної ідентичності в ситуації сучасного діалогу культур” (Острог, травень 2024 р.); під час реалізації проєкту-гри «Яка школа нам потрібна?» (організатор – дистанційна школа «Метод»), вересень 2024 р.

Основні результати дослідження висвітлено в публікаціях «Методи і засоби патріотичного виховання молодших школярів на уроках дисциплін мовно-літературної освітньої галузі» (Студентські наукові записки Національного університету “Острозька академія”[46]. Серія “Соціогуманітарні науки”. Вип. 3 (15)); «Особливості створення безпечного освітнього середовища в умовах НУШ»[47], «Патріотичне виховання в системі початкової школи»[48] та «Застосування вправ з підвищенням психологічної стійкості молодших школярів на уроках української мови»[49].

Структура роботи. Робота складається з трьох розділів, кожен із яких охоплює основні аспекти дослідження патріотичного виховання молодших школярів. Перший розділ присвячено теоретичним основам патріотичного виховання, другий – практичним методам його застосування, третій – аналізу наявного досвіду, впровадженню інновацій та перспективам розвитку цього процесу. Загальний обсяг роботи становить 95 сторінок, включаючи висновки, список використаних джерел та додатки, основний текст – 75.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

1.1. Сутність та значення патріотичного виховання

Патріотичне виховання – це формування патріотичних почуттів, виховання готовності захищати Батьківщину; воно покликано спонукати до фізичного вдосконалення, вивчення бойових традицій українського народу, яке є процесом, який починається з раннього дитинства і триває протягом усього життя людини [21].

В. О. Сухомлинський писав: «Патріотичне виховання – це сфера духовного життя, яка проникає в усе, що пізнає, узнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується» [38]. Воно включає в себе різноманітні форми роботи, починаючи від сімейного виховання і закінчуючи системою формальної та неформальної освіти. Це охоплює широкий спектр методів та підходів, таких як виховання патріотичних цінностей у родині, участь у громадських організаціях, відвідування музеїв та історичних пам'яток, а також формальне навчання в школах та університетах [1, с. 172].

Важливу роль у цьому процесі відіграють уроки мовно-літературної галузі, що допомагають краще усвідомити культуру та історію рідної країни. Ці заняття не лише розвивають мовленнєві навички, але й знайомлять з літературною спадщиною, фольклором, традиціями та звичаями українського народу. Через вивчення мови та літератури учні досягають національну ідентичність, формують критичне мислення та емоційний зв'язок із власними традиціями. Крім того, ці уроки сприяють розвитку громадянської свідомості, толерантності та поваги до культурного різноманіття. Вони допомагають учням усвідомити свою роль у суспільстві та відповідальність за його майбутнє. Таким чином, мовно-літературна освіта стає потужним інструментом у формуванні національно свідомих, освічених та активних громадян.

Методи та засоби навчання є основними складниками освітнього процесу, які безпосередньо впливають на ефективність навчання та виховання учнів. Вони забезпечують організацію пізнавальної діяльності, а також активізують процес засвоєння матеріалу.

Метод навчання – це система організації пізнавальної діяльності учнів, яка спрямована на досягнення навчальних цілей, сприяє розвитку їхніх знань, умінь та навичок. Метод передбачає не лише вибір конкретної стратегії навчання, але й технології, прийоми та дії, що забезпечують ефективність навчального процесу. Сучасні методи навчання можна поділити на активні, інтерактивні, диференційовані, індивідуальні, та інші, що дозволяють врахувати особливості учнів, їхній рівень розвитку та інтереси. До них належить словесні методи навчання:

1. Розповідь – послідовне розкриття змісту нового матеріалу. Вимоги до розповіді: логічна послідовність, чіткість і доказовість, достовірність змісту, образність і емоційність, мова вчителя (чітка, доступна правильна).

2. Пояснення – словесне тлумачення понять, явищ, принципів дій приладів, наочних посібників, слів, термінів і т. д.

3. Лекція – усний виклад навчального матеріалу, великого за обсягом, складного за логічною побудовою.

4. Бесіда – питально-відповідальний метод навчання.

5. Дискусія, диспут. Ці методи навчання близькі до бесіди. Диспут – це суперечка на наукову або суспільну тему. Дискусія – суперечка, обговорення будь-якого питання.

6. Метод драматизації, який знаходить широке застосування переважно під час вивчення дисциплін гуманітарного циклу, дозволяє успішно розвивати творчі здібності, уяву, активність і самовідданість учнів.

7. Наочні методи спостереження: ілюстрування, демонстрування і самостійне спостереження.

8. Метод ілюстрування передбачає ілюстрування статистичної наочності, плакатів, карт, написів на дошці.

9. Метод демонстрування передбачає демонстрування приладів, дослідів, технічних установок, різних препаратів [50].

Засоби навчання є невід'ємним складником навчального процесу, адже вони сприяють ефективній реалізації навчальних методів і досягненню освітніх цілей. Засіб навчання – це інструменти, які використовуються для реалізації навчальних методів. У мовно-літературній освітній галузі засоби навчання відіграють важливу роль, адже через них учні пізнають національну культуру, формують мовні та літературні компетенції, а також розвивають критичне мислення. Засоби навчання можна поділити на традиційні та сучасні. До традиційних належать друковані підручники, робочі зошити, художні твори, карти, портрети письменників, таблиці та інші наочні матеріали. Сучасні засоби охоплюють цифрові платформи, мультимедійні презентації, онлайн-ресурси, відеоуроки, аудіоматеріали та інтерактивні вправи. Сучасні засоби навчання роблять процес пізнання інтерактивним і захопливим. Цифрові платформи, такі як LearningApps, Quizlet чи Kahoot, дозволяють створювати інтерактивні завдання для розвитку мовних навичок і перевірки знань. Відеоуроки та мультимедійні презентації надають можливість учням занурюватися в атмосферу літературного твору або історичного періоду, про який ідеться. Аудіоматеріали, зокрема записи художніх творів або уроків з правильною вимови, сприяють формуванню аудіальної сприйнятливості.

Таким чином, засоби навчання у мовно-літературній галузі є важливими та невід'ємними інструментами для забезпечення ефективного навчання. Вони сприяють не лише передачі знань, а й розвитку особистості, формуванню її духовних і моральних цінностей, критичного мислення, а також вихованню любові до рідної землі.

Кожне покоління виростає і розвивається в специфічному національному середовищі, яке формується під впливом державного устрою країни. Від народження дитина зазнає впливу соціально-економічних умов і національних особливостей: побуту, культури, народних традицій і звичаїв. Вона засвоює від дорослих багатство рідної мови, набуває прихильності до духовності свого

народу, звикає до встановлених моральних та правових норм. Це все сприяє формуванню у дитини особливих рис національної психології, які стають підґрунтям для виховання патріотизму.

Завжди кожна держава піклувалася про належне виховання молодого покоління, адже це визначає її майбутнє. Від здобуття Україною незалежності перед суспільством постало завдання створити ефективну систему національного виховання, важливим складником якого є патріотичне виховання. Виконання цього завдання зіштовхнулося з численними викликами, такими як різні підходи до історії держави, мовне питання, національна ідея, а також національна, релігійна та ідеологічна багатоманітність населення. До цього додалися соціально-економічні проблеми, майнове розшарування суспільства та знецінення моральних норм, що призвело до виникнення патріотичного нігілізму. Всі ці проблеми загострилися в умовах глобалізації, яка особливо небезпечна для України як молодої незалежної держави [21].

Патріотичне виховання є основою формування національної свідомості і самосвідомості кожного громадянина. Важливим елементом цього процесу є вивчення, розуміння і шанування державних символів України – гімну, прапора, герба та інших атрибутів, які є втіленням історії, культури і національної ідентичності [11]. Ці символи сприяють зміцненню національної єдності, формуванню почуття гордості за свою країну та спонукають до збереження національних цінностей. Знайомство з ними відбувається, зокрема, на уроках мовно-літературною освітньої галузі і допомагає молодшому поколінню усвідомити роль і значення України на світовій арені, формує відповідальність за її майбутнє та стимулює активну громадянську позицію.

Державний прапор України, який складається з двох горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів, символізує мирне небо та родючі поля, а також відображає прагнення до миру і процвітання. Він є символом єдності нації і гордості за свою державу, що об'єднує всіх українців незалежно від їхніх поглядів і віросповідань.

Герб України, відомий як Тризуб, є древнім символом, що походить із часів Київської Русі. Він втілює силу, незалежність і віру в майбутнє, а також є нагадуванням про славу історію українського народу. Тризуб зображає триєдність духовного, земного і небесного світу, що формує фундаментальні цінності української нації. Цей символ відображає стійкість і мужність українців у боротьбі за свою свободу і незалежність (див. Додаток Б).

Державний гімн України «Ще не вмерла України і слава, і воля» є музичним і літературним виразом національної самосвідомості та патріотизму. Його слова викликають почуття гордості за рідну країну, її історію та героїчний шлях. Гімн є не просто офіційною мелодією, а емоційним і духовним об'єднанням, яке спонукає до відданості своїй державі, нагадуючи про обов'язок кожного громадянина перед Батьківщиною [11].

Крім офіційних державних символів, патріотичне виховання також включає шанування інших важливих атрибутів національної ідентичності, таких як калина – символ краси і незламності, вишиванка – уособлення багатовікових традицій, народної мудрості та духовності українців. Важливо, щоб діти з раннього віку розуміли значення цих символів, адже вони допомагають сформувати глибокий емоційний зв'язок із рідною землею, сприяють усвідомленню своєї ролі в історії та розвитку держави. Шанування і розуміння державних символів і національних традицій є ключовими аспектами патріотичного виховання, яке формує в дітях почуття гордості за свою країну, поваги до її минулого та готовності захищати її інтереси, формувати її майбутнє [17, с. 112].

Патріотичне виховання має важливе значення в сучасному світі, особливо в умовах глобалізації та викликів, що стоять перед Україною. Воно не лише формує в дітей позитивне ставлення до своєї країни, але й виховує в них почуття відповідальності за її майбутнє, розвиває навички громадянської активності та сприяє формуванню громадянського суспільства. Через вивчення історії, культури та традицій своєї країни, учні усвідомлюють важливість збереження та примноження національного культурного спадку. Вони вчаться поважати інших,

цінувати свободу, демократію та права людини, розуміти значення правових норм і законів, що регулюють життя в суспільстві. У процесі патріотичного виховання учні набувають навичок критичного мислення, аналізу та оцінки історичних і соціальних явищ, що сприяє формуванню в них відповідальної громадянської позиції [15].

Одним із основних завдань патріотичного виховання є формування в молодших школярів розуміння важливості збереження національної ідентичності в умовах глобалізаційних процесів. Збереження мови, культури, традицій є ключовими елементами національної ідентичності, і саме через патріотичне виховання діти усвідомлюють їх значущість. Мова є не лише засобом комунікації, а й носієм культурного коду нації, відображенням її історичного досвіду та світогляду. Культура, втілена в мистецтві, літературі, музиці, архітектурі, є візитівкою народу, що вирізняє його серед інших. Традиції ж слугують мостом між минулим і майбутнім, забезпечуючи спадкоємність поколінь.

Важливо, щоб молодше покоління не лише знало свою історію, а й було готове передати ці знання наступним поколінням, зберігати і розвивати національні традиції. Саме мова є потужним засобом передачі історичних знань, народних традицій, цінностей і духовного багатства нації. Вона забезпечує зв'язок між поколіннями, дозволяючи зберігати і розвивати національні традиції.

Це передбачає не тільки пасивне засвоєння інформації, але й активну участь у культурному житті країни, критичне осмислення історичних подій, розуміння їх впливу на сучасність. Учні повинні усвідомлювати свою роль у збереженні та розвитку національної спадщини, бути готовими до творчого переосмислення традицій у контексті сучасних викликів. Розуміння цього розпочинається з початкової школи, оскільки саме в цей період формуються базові цінності, знання про культуру, національні символи та історичні події.

Патріотичне виховання має також формувати розуміння того, що національна ідентичність не є чимось статичним. Важливо виховувати в молоді здатність гармонійно поєднувати повагу до національних цінностей з

відкритістю до інших культур, готовність до міжкультурного діалогу. Крім того, патріотичне виховання сприяє розвитку моральних якостей, необхідних для успішної соціалізації особистості. Учні, які мають високий рівень патріотичної свідомості, виявляють більшу готовність до участі в громадському житті, активної діяльності на благо суспільства. Вони розуміють, що від їхнього внеску залежить майбутнє країни, і тому прагнуть діяти на користь держави та суспільства [40, с. 258].

Патріотичне виховання є важливим фактором у процесі виховання громадянської свідомості та відповідальності. Воно сприяє формуванню в молодшого покоління не лише почуття належності до національної спільноти, але й готовності виконувати свої громадянські обов'язки. Патріотизм як одна з ключових моральних якостей закладає основи для формування ціннісних орієнтирів, які стають фундаментом для подальшого розвитку особистості в умовах соціуму.

У контексті сучасних викликів патріотичне виховання набуває особливого значення. Війна стала для багатьох сімей трагедією, яка торкнулася не лише дорослих, а й дітей, змушуючи їх рано зустрітися з жорстокою реальністю. У цей складний час важливо формувати в учнів почуття відповідальності за свою країну, готовність захищати її незалежність і територіальну цілісність. Важливим засобом цього є патріотичне виховання, яке тісно пов'язане з вивченням рідної мови. Мова є носієм історії, культури та національної ідентичності, і саме через неї відбувається передача знань про боротьбу за незалежність, значення миру та безпеки. На уроках мовно-літературної освітньої галузі учні знайомляться з творами, які відображають героїчне минуле, подвиги захисників і важливість єдності народу. Через мовні засоби школярі вчаться висловлювати свої думки про любов до Батьківщини, важливість її свободи та пам'ять про тих, хто віддав своє життя за мир. Такий підхід сприяє вихованню свідомих громадян, які усвідомлюють, що мова — це не лише засіб спілкування, але й основа збереження національної ідентичності та суверенітету.

Необхідною умовою підвищення ефективності патріотичного виховання учнів є залучення їх до підготовки та проведення позакласних виховних заходів, спрямованих на формування патріотичних якостей, самоосвіту у самовиховання. Важливе місце у патріотичному вихованні займає участь учнів у масових заходах патріотичного змісту. Важливість значення масових заходів у тому, що вони охоплюють переважну більшість учнів, мають емоційний взаємовплив [9, с. 140].

Діти, які виростають в умовах війни, повинні не лише знати історію своєї країни, але й усвідомлювати, що вони є її майбутніми захисниками та творцями. Їм потрібно розуміти, що від їхніх дій та рішень залежить майбутнє держави. Патріотичне виховання допомагає молоді розвивати почуття гордості за свою країну, що є необхідним для формування позитивного ставлення до власної національної приналежності. Це виховання також сприяє зміцненню моральних якостей, таких як мужність, відвага, справедливість і відповідальність, які є критично важливими в умовах збройного конфлікту.

Окрім того, патріотичне виховання в умовах війни повинно включати елементи психологічної підтримки, адже діти часто зазнають стресу і травм через бойові дії. Навчальні програми мають бути спрямовані на розвиток резильєнтності, здатності долати труднощі, підтримувати одне одного і зберігати оптимізм. Це допомагає дітям краще розуміти цінність миру і гармонії в суспільстві, а також важливість співпраці для досягнення спільних цілей.

Патріотичне виховання в умовах війни набуває додаткових вимірів, воно не тільки формує любов до Батьківщини, але й готує молодь до активної участі в захисті країни, розвиває в них моральну стійкість і громадянську відповідальність, необхідні для подолання сучасних викликів та побудови мирного майбутнього [43, с. 43].

У червні 2022 року Міністерство освіти і науки України затвердило нову концепцію патріотичного виховання, яка враховує сучасні виклики та потреби українського суспільства. Ця концепція підкреслює важливість інтеграції патріотичних цінностей у всі рівні освітнього процесу, починаючи з дитячого садка і закінчуючи закладами вищої освіти. Основними напрямками нової

концепції є формування в молоді почуття патріотизму, національної гідності, відповідальності за долю своєї країни, а також розвиток моральних якостей, необхідних для захисту незалежності і територіальної цілісності України. Окрім того, концепція акцентує увагу на необхідності виховання молоді в дусі демократичних цінностей, поваги до прав людини і громадянської свідомості, що є основою для побудови сильного і об'єднаного суспільства в умовах сучасних глобалізаційних викликів. Ці зміни відображають прагнення до створення більш цілісного та ефективного підходу до патріотичного виховання, що сприяє всебічному розвитку особистості та формуванню активних громадян, готових захищати свою Батьківщину і брати участь у її розвитку [26].

Отже, сутність патріотичного виховання полягає у формуванні в молодших школярів глибокого почуття любові до своєї країни, поваги до її історії, культури та традицій, а також у вихованні активної громадянської позиції. Значення патріотичного виховання полягає в забезпеченні національної єдності, розвитку громадянського суспільства та зміцненні державності, що є необхідними умовами для успішного розвитку країни в умовах сучасних глобалізаційних викликів. Мовно-літературна освітня галузь є надзвичайно ефективним інструментом для реалізації завдань патріотичного виховання, оскільки саме через мову й літературу закладається основа для формування громадянської відповідальності, любові до рідного краю та глибокого зв'язку з національною культурою. У процесі вивчення мовних норм і літературної творчості учні не лише опановують знання, але й виховують у собі духовно багаті, культурно освічені якості, які сприяють усвідомленню важливості збереження та примноження національної спадщини.

1.2. Сучасні підходи до патріотичного виховання

Патріотичне виховання є ключовим аспектом формування громадянської свідомості, що має надзвичайно важливе значення для сучасного українського суспільства. Сучасні підходи до патріотичного виховання базуються на

інноваційних методах та активному залученні учнів до соціально значущих процесів, що сприяють формуванню відповідальної громадянської позиції та національної ідентичності [43].

Одним із ключових аспектів сучасного патріотичного виховання учнів початкової школи є залучення їх до різних форм активностей, що сприяють формуванню громадянської свідомості. Навіть у молодшому віці важливо розвивати в дітях відчуття відповідальності за свою країну та суспільство, а також показати значущість їхньої участі у житті громади. Патріотичне виховання для учнів початкової школи може включати участь у шкільних заходах, присвячених національним святкам, екологічних акціях, заняттях, де діти вивчають історію та культуру своєї країни. Крім того, через невеликі волонтерські ініціативи діти вчаться допомагати іншим, розуміти цінність співпраці та спільної відповідальності. Це закладає основу для їхньої майбутньої активної ролі в суспільстві та громадянських процесах.

Соціальні проекти та волонтерська діяльність є ще одним важливим компонентом патріотичного виховання, який відіграє ключову роль у формуванні активної громадянської позиції молоді. Через волонтерство діти можуть долучитися до вирішення реальних соціальних проблем, таких як допомога нужденним, підтримка ветеранів, догляд за довкіллям, збереження культурної спадщини, захист прав людини тощо. Ця діяльність не лише приносить користь суспільству, але й сприяє особистісному зростанню учасників. Такі дії допомагають учням зрозуміти важливість громадської відповідальності, розвивають у них емпатію, співчуття, здатність до самопожертви, а також виховують почуття солідарності та національної гордості. Крім того, участь у волонтерських проектах сприяє розвитку лідерських якостей, вміння працювати в команді, планувати та організовувати заходи, а також вирішувати складні проблеми.

Важливо зазначити, що волонтерська діяльність допомагає учням початкової школи краще зрозуміти соціальні, економічні та екологічні виклики, з якими стикається їхня країна. Це розуміння може надихнути їх на подальшу

активну участь у громадському житті та ініціативах, спрямованих на покращення життя в їхніх громадах та країні в цілому. Крім того, волонтерська діяльність для молодших школярів може стати важливим елементом у розвитку їхніх інтересів та навичок, допомагаючи їм спробувати себе в різних сферах. Це дозволяє дітям відчувати власну роль у допомозі іншим, розвивати відповідальність та лідерські якості, що можуть бути корисними в майбутньому. Також волонтерські проєкти можуть сприяти формуванню нових знайомств і дружніх зв'язків, які згодом можуть позитивно вплинути на їхній особистісний розвиток [43].

Залучення учнів початкової школи до різноманітних шкільних ініціатив та проєктів дає їм можливість зрозуміти, як функціонує організація та важливість активної участі в житті школи. Це дозволяє дітям висловлювати свої ідеї та пропозиції, а також брати участь у створенні шкільної політики та заходів. Учні, залучені до шкільних активностей, вчаться ефективно спілкуватися, працювати в команді, аргументовано висловлювати свою думку та приймати обґрунтовані рішення. Цей досвід допомагає їм розвивати навички критичного мислення та відповідальності за свої дії, що є важливими для їхнього подальшого розвитку як активних членів суспільства. Переваги громадянської активності для молоді не обмежуються тільки набуттям нових знань і навичок. Вона також сприяє їхній самореалізації, розкриттю потенціалу та творчих здібностей. Учні, які залучені до громадянських ініціатив, частіше демонструють вищий рівень впевненості в собі, комунікативних здібностей та лідерських якостей. Участь у таких проєктах допомагає дітям відчувати себе частиною національної спільноти, усвідомити свою роль у суспільстві та зрозуміти, що від їхнього внеску залежить майбутнє держави [35, с. 118].

Метод проєктів із використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) є ще одним ефективним підходом до патріотичного виховання. Цей метод базується на залученні учнів до активної дослідницької та проєктної діяльності, що сприяє розвитку критичного мислення, творчих здібностей та здатності до самовираження. Проєкти патріотичного спрямування дозволяють учням різних вікових груп брати участь у заходах, що пропагують національні

цінності, розвивають почуття патріотизму та підвищують інтерес до вивчення історії та культури України. Залучення до патріотичних ініціатив, таких як волонтерська діяльність, екскурсії по історичних місцях, організація тематичних виставок та конкурсів, дозволяє дітям не лише отримувати нові знання, але й активно впливати на розвиток своєї громади, вносячи свій вклад у збереження культурної спадщини та популяризацію національних традицій.

Рефлексивно-експліцитний метод, який розробив І.Д.Бех, є ще одним важливим інструментом у сучасному патріотичному вихованні [4, с. 29]. Цей метод акцентує увагу на важливості розвитку в молоді здатності до самоаналізу, критичного мислення та осмислення власних цінностей і переконань. Основною метою цього методу є створення атмосфери довіри між педагогом та учнями, яка сприяє глибокому усвідомленню свого внутрішнього світу, включаючи емоції, почуття, мотиви, потреби та інтереси. Метод складається з кількох етапів, серед яких пізнавальний, що зосереджується на накопиченні знань про історію, культуру та традиції України, що дозволяє учням глибше зрозуміти національні цінності та сформувати позитивне ставлення до своєї Батьківщини. Цей етап сприяє формуванню у дітей здатності усвідомлювати значущість національної спадщини та важливість її збереження для майбутніх поколінь (див. Додаток В).

Емоційно-ціннісний етап передбачає залучення учнів до процесу осмислення своїх емоцій та почуттів, що виникають під час взаємодії з культурою та історією рідної країни. Цей етап сприяє формуванню глибокого почуття патріотизму та відданості національним цінностям через рефлексію та особисті переживання [44].

Етап «Я – виклик» стимулює учнів до активної участі в патріотичній діяльності, спрямованій на захист національних інтересів та пропаганду української культури. Цей етап сприяє розвитку в молоді відповідальності за майбутнє своєї країни, готовності діяти на благо суспільства та брати участь у суспільно значущих заходах.

Вчинково-діяльнісний етап спрямований на формування у молоді навичок та вмінь, необхідних для активної участі в громадському житті, захисту

національних інтересів та зміцнення державності. Цей етап включає в себе практичну реалізацію набутих знань та цінностей через участь у волонтерських проектах, громадських ініціативах та інших формах соціальної активності [4, с. 15].

Сучасні підходи до патріотичного виховання також включають використання інноваційних методів та технологій, таких як інтерактивні заняття, рольові ігри, дискусії, дебати та тематичні заходи. Вони спрямовані на розвиток критичного мислення, здатності аналізувати історичні події та соціальні процеси, а також формувати навички аргументованого висловлення своєї думки. Громадянська освіта стає невід'ємною частиною освітнього процесу, що дозволяє молоді усвідомити свою роль у суспільстві та значення громадянських прав і обов'язків [14, с. 187].

Особливе місце в патріотичному вихованні посідає практичний компонент, що передбачає залучення учнів до соціально значущих проектів, волонтерської діяльності, екологічних ініціатив та участі у відзначенні державних свят. Це сприяє формуванню у дітей почуття відповідальності, приналежності до національної спільноти та готовності до активної участі у розбудові держави.

Таким чином, сучасні підходи до патріотичного виховання дітей та молоді в Україні враховують як традиційні цінності, так і новітні освітні тенденції, спрямовані на формування свідомих громадян, які готові брати активну участь у житті своєї країни та робити внесок у її розвиток і процвітання. Особлива увага до патріотизму приділяється у Законі України «Про освіту», де наголошується на вихованні в учнів шанобливого ставлення до культури, історії та традицій України, формуванні національної свідомості та громадянської відповідальності. Державний стандарт початкової освіти також визначає патріотичне виховання як важливу складову освітнього процесу, підкреслюючи необхідність інтеграції патріотичних ідей у зміст навчальних програм і виховну діяльність. Ці нормативні документи забезпечують системний підхід до формування патріотичних почуттів у молодших школярів, сприяючи їх всебічному розвитку

та підготовці до ролі активних громадян, здатних дбати про майбутнє своєї держави.

Висновки до розділу I

Перший розділ роботи присвячений аналізу теоретичних основ патріотичного виховання молодших школярів, зокрема його сутності, значення та сучасних підходів до реалізації в освітньому процесі.

У процесі дослідження було встановлено, що патріотичне виховання є одним із ключових напрямків у формуванні національної свідомості, громадянської відповідальності та моральних якостей у молодого покоління. Сутність патріотичного виховання полягає у формуванні в учнів глибокого почуття належності до своєї країни, любові до рідної землі, поваги до її історії, культури та традицій, а також у розвитку готовності до активної участі у суспільному житті. Особливе значення у цьому процесі має мовно-літературна освітня галузь, яка дозволяє учням через мову та літературу пізнавати культурні цінності своєї нації, аналізувати історичні події, розуміти духовну спадщину і примножувати її.

Крім того, патріотичне виховання формує у молодшого покоління стійкість до деструктивних впливів, зокрема пропаганди, сприяє розвитку толерантності, взаємоповаги та відчуття єдності з народом і країною. Завдяки патріотичному вихованню школярі усвідомлюють важливість особистої участі у збереженні національних цінностей, традицій та культури, що є основою сталого розвитку держави. Виховання патріотичних якостей також позитивно впливає на мотивацію учнів до навчання, їхню соціалізацію та готовність брати участь у вирішенні важливих суспільних завдань.

Сучасні підходи до патріотичного виховання враховують новітні освітні технології, інтеграцію патріотичних цінностей у всі навчальні дисципліни, активне залучення учнів до проєктної діяльності та позакласних заходів, використання інформаційно-комунікаційних технологій та формування

позитивного інформаційного простору. Особлива увага приділяється співпраці між школою, сім'єю та громадськістю, що є необхідною умовою для ефективного патріотичного виховання. Саме така взаємодія дозволяє створити єдиний виховний простір, у якому всі учасники сприяють формуванню у дітей цінностей любові до Батьківщини, відповідальності за її майбутнє та активної громадянської позиції.

Школа забезпечує систематичну роботу через навчальні програми, позакласні заходи та інтеграцію патріотичної тематики у різні дисципліни. Сім'я формує у дітей основи патріотичних переконань через приклад батьків, обговорення національних традицій і спільну участь у патріотичних акціях. Громадськість же сприяє вихованню патріотичних почуттів через організацію культурних заходів, волонтерських ініціатив і знайомство молоді з місцевими історичними та культурними пам'ятками.

Такий підхід забезпечує комплексний вплив на учнів і підвищує ефективність виховного процесу. Так, патріотичне виховання є багатоаспектним процесом, який потребує системного підходу, інтеграції в усі сфери освітньої діяльності та активного залучення всіх учасників навчального процесу. Особливу роль у цьому відіграє мовно-літературна освітня галузь, яка виступає потужним інструментом у реалізації завдань патріотичного виховання. Через вивчення рідної мови, знайомство з художньою літературою та творами, що розкривають національні цінності, учні формують емоційний зв'язок із культурною спадщиною. Таким чином, мовно-літературна галузь є не лише засобом навчання, а й ключовим елементом у вихованні громадян, які пишуться своєю культурою.

РОЗДІЛ II. ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ ДИСЦИПЛІН МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

2.1. Особливості патріотичного виховання на уроках української мови

Українська мова як навчальний предмет має надзвичайно високу пізнавальну цінність: прищеплення почуття любові до рідної мови, осмислення загальнолюдських цінностей, виховання особистості з високим почуттям патріотизму [16]. Патріотичне виховання на уроках української мови передбачає використання різноманітних методів, що дозволяють інтегрувати патріотичні цінності в навчальний процес.

Вивчаючи українську мову, діти пізнають багату культуру українського народу, ознайомлюючись із народними казками, загадками, приказками, прислів'ями, звичаями, традиціями нашого народу. Завдяки цьому, як стверджував К.Д.Ушинський, формується «корінь духовності» кожної дитини, кожної особистості [2, с. 3].

Один із найпростіших і водночас ефективних способів інтеграції патріотичного виховання в уроки української мови — це створення мовних вправ, що містять патріотичний зміст. Такі вправи не лише сприяють розвитку граматичних, лексичних і стилістичних навичок учнів, але й допомагають глибше усвідомити національні цінності, культурні та історичні особливості українського народу. Нижче наведемо приклади вправ на уроці української мови, які мають глибокі виховні можливості, свідчать про багатогранне життя українців, їхній героїзм, високі моральні якості, працелюбність, гостроту спостережень і дотепність, поетичність у поглядах на природу. Дані вправи розроблені для учнів початкової школи, проте їх можна ефективно використовувати і в середній школі.

Вправа 1. Прочитайте текст. Що нового ви дізналися про козаків? Спишіть, вставляючи пропущені букви. Поясніть їх правопис.

Озбро...ні люди з України оборонялися від татар, не раз самі гинули в битві, але часто й побивали татар і відб...рали від них їхні табуни, а здобич ділили між собою.

Ці люди наз...валися "к...заки", – може, від татарс...кого слова "кайзак", що значить "віл...ний ч...ловік", "бе...страшний вояк". А що к...заки жили за порогами Дніпра, то їх названо запоро...цями. (За кн. А. Лотоцького "Історія України для дітей") [16].

Вправа 2.

Прочитайте текст. Яка головна думка цього тексту? (Рідну землю треба берегти). Поділіть текст на речення.

Легенда щодо появи нашої країни

Колись давно Бог створив народи і кожному наділив землю наші ж предки кинулись пізніше, але землі їм уже не дісталось от вони й прийшли до Бога, а він у цей час був зайнятий, і вони не сміли йому щось сказати та й стали чекати по якійсь хвилі Бог обернувся, сказавши, що вони чемні діти, хороші «Ні, – відповідали наші предки, там уже живуть німці, французи, іспанці, італійці» «Ну тоді я вам землю ту, що залишив для раю, на окраїні, там усе є: річки, озера, ліси, степи Але пам'ятайте, якщо будете її берегти, то вона буде ваша, а ні – ворога»

Пішли наші предки на ту землю, оселилися і живуть до сьогоднішнього дня
А країну свою назвали Україною

I. Виконайте звуко-буквений аналіз слова «Україна».

II. Складіть речення зі словом «Україна».

Вправа 3. Напишіть твір-роздум на тему "Що для мене означає бути українцем?". У творі опишіть свої думки та почуття щодо рідної країни, національних символів, традицій та культури [30].

Вправа 4. Складіть словничок патріотичних термінів і поясніть їх значення. Додатково напишіть невеликий текст, використовуючи ці терміни [7].

Ще одним важливим методом патріотичного виховання на уроках української мови є робота з текстами патріотичного спрямування. Така робота не лише збагачує лексичний запас учнів, але й формує їхні моральні цінності та національну свідомість. Тексти можуть включати різноманітні жанри — від художніх і публіцистичних творів до віршів, уривків з історичних документів і навіть народних пісень. Важливо, щоб ці тексти відображали різні аспекти боротьби українського народу за незалежність, героїчні вчинки окремих людей або цілих спільнот, а також національні традиції, звичаї та цінності.

Наприклад, художні твори, які описують історичні події або біографії видатних українських діячів, дозволяють учням відчувати емоційний зв'язок із героями, усвідомити важливість їхнього внеску в історію держави. Зокрема, збірка «Легендарна Україна. Історія вільних» Ірини Мацко знайомить дітей з важливими моментами національної історії через образи героїв та видатних діячів, які присвятили своє життя захисту рідної землі. Ця збірка надає матеріал для розвитку не лише читацької грамотності, але й формування патріотичних почуттів у молодших школярів через образи, які легко запам'ятовуються та викликають інтерес до минулого своєї країни. Аналіз таких текстів допомагає розкрити перед учнями поняття честі, гідності, відданості рідній землі. Публіцистичні матеріали, які відображають сучасні події або думки громадських діячів про національні питання, можуть стимулювати учнів до роздумів про роль громадянина у суспільстві та його відповідальність перед державою. Наприклад, інтерв'ю з військовими або волонтерами, які розповідають про важливість допомоги армії та підтримки громади під час війни, може надихнути учнів на активну громадянську позицію і усвідомлення своєї ролі у зміцненні суспільства та країни [19].

Особливо важливим є включення в програму як творів незмінних класиків української літератури, так і поезії сучасних авторів, які висвітлюють ідеї патріотизму, любові до Батьківщини та значення національної ідентичності. Наприклад, аналіз поезій «Заповіт» Тараса Шевченка, «Скрізь плач, і стогін, і ридання..» Лесі Українки, «Лебеді материнства» Василя Симоненка чи «Любіть Україну» Володимира Сосюри розкриває красу українського слова, його глибину та роль у формуванні національної самосвідомості. Вірші сучасних авторів є важливими не лише через сучасну поетичну мову, а й через здатність відображати актуальні реалії та виклики сьогодення. Ці твори сприяють формуванню патріотичних почуттів і надають учням можливість осмислити важливість захисту країни, а також її культурних і національних цінностей. Наприклад, один із таких творів — «Мені снився сон» Богдана Фесика. Цей вірш дозволяє учням глибше зрозуміти сучасні патріотичні настрої, відчувати емоційну глибину переживань автора щодо долі України.

«Мені снився сон»

Мені снився сон і тривав аж до ранку:
 Що я одягнувся у свою вишиванку.
 Проходжуся площею: поруч Хрещатик,
 Усюди спокійно, вцілілі всі хати.
 Аж раптом ось музика наша й танці,
 І всі у вишиванках танцюють у Луганську.
 І вишиті стелять усі скатертини
 З Донецька до Львова, від Сумів до Криму.
 Усі дочекалися вдома на тата,
 І хлопців своїх дочекались дівчата.
 Але щоби ми одягли вишиванки
 Десятки й тисячі стали під танки.

Вивчення уривків з історичних документів, таких як акти, конституції, листи або мемуари, дозволяє учням краще зрозуміти конкретні історичні умови, у яких перебувала Україна, складність боротьби за незалежність і цінність кожної перемоги. Наприклад, аналіз тексту Конституції Пилипа Орлика допомагає учням зрозуміти прагнення українців до створення незалежної держави ще у XVIII столітті, а також побачити перші спроби впровадження демократичних принципів в управлінні. Важливо підбирати адаптовані для учнів початкової школи тексти, які відповідають їхньому віковому рівню розвитку, щоб вони змогли осягнути та зрозуміти основні ідеї та зміст таких історичних документів.

Крім того, робота з патріотичними текстами може включати обговорення і дискусії, що сприяють розвитку критичного мислення. Учні можуть ділитися своїми думками, порівнювати різні підходи та інтерпретації, що поглиблює їхнє розуміння історичних подій та національних цінностей. Це також допомагає формувати власну позицію щодо сучасних подій, розвивати навички аргументованого висловлення своїх поглядів і поваги до думок інших [39, с. 258]. Для глибшого пізнання патріотичних тем можна запропонувати учням прочитати уривок із твору Тараса Шевченка “Кобзар”. Після цього доцільно обговорити в класі, як автор через свої рядки передає глибоку любов до рідної землі, прагнення до свободи та незалежності, а також які емоції цей твір викликає в учнів.

Метод проєктів передбачає певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дають змогу вирішити ту чи іншу проблему в результаті самостійних дій учнів з обов'язковою презентацією результатів [23]. Творчі проєкти є ефективним методом для активного залучення учнів до вивчення рідної мови та культури, оскільки вони надають можливість поглянути на навчання з нового, більш захопливого боку. Прикладом таких творчих проєктів у межах мовно-літературної освітньої галузі є «Літературна мапа України» та

розробка сучасних ілюстрацій до літературних творів. У проєкті «Літературна мапа України» учні досліджують творчість письменників, пов'язаних із різними регіонами України, аналізують їхні твори, визначають основні мотиви та культурні аспекти, що відображаються у літературі. Результатом такого дослідження є створення інтерактивної мапи, на якій відзначаються місця народження чи діяльності письменників, а також культурні особливості цих регіонів. Цей проєкт сприяє глибшому усвідомленню літературної спадщини України, розвитку дослідницьких навичок і творчого мислення. Розробка сучасних ілюстрацій до літературних творів — ще один цікавий та корисний творчий проєкт, у межах якого школярі переосмислюють класичні тексти, створюючи ілюстрації, що відображають їхнє особисте розуміння ключових ідей твору. Такий підхід дозволяє не лише краще осмислити зміст тексту, а й розвивати креативність, художні здібності та здатність до символічного мислення.

Виконання таких завдань сприяє не тільки розвитку творчих здібностей, але й формуванню критичного та аналітичного мислення. Учні можуть досліджувати різноманітні аспекти культури та історії своєї країни, відтворюючи їх через створення есе, презентацій, художніх робіт, театральних постановок або музичних композицій. Залучення до творчих проєктів дозволяє учням глибше зануритися в тему, яку вони вивчають, оскільки вони не тільки отримують інформацію, а й активно її використовують, обговорюють і відтворюють у різних формах. Це сприяє більш глибокому розумінню матеріалу та закріпленню знань. Наприклад, під час роботи над завданням, присвяченим народним звичаям або історичним подіям, учні можуть досліджувати різні джерела інформації, проводити інтерв'ю з родичами або місцевими жителями, а також аналізувати літературні твори чи історичні документи.

Крім того, творчі проєкти стимулюють учнів до самостійного пошуку інформації та розвитку навичок дослідницької роботи. Вони вчать не лише збирати та аналізувати дані, а й формулювати власні висновки та представити

результати своєї праці у творчий і цікавий спосіб. Це особливо важливо в умовах сучасного світу, де здатність до творчого мислення та вміння ефективно спілкуватися є ключовими компетенціями. Вивчення літератури та мови дає учням можливість поєднати аналітичні та творчі підходи, дозволяючи їм не тільки збирати та аналізувати інформацію, але й формулювати власні висновки, що має велике значення в сучасному освітньому процесі. Цей процес навчання сприяє розвитку таких важливих компетенцій, як уміння ефективно передавати свої ідеї, проводити порівняльний аналіз та висловлювати свою точку зору через письмові та усні форми. Тому мовно-літературна виступає основою для підготовки учнів до життя в умовах, де творчість, комунікація та критичне мислення є незамінними навичками.

Залучення до творчих вправ також сприяє розвитку командної роботи, оскільки учні часто працюють у групах, де вони вчаться співпрацювати, обговорювати ідеї, розподіляти обов'язки і досягати спільної мети. Вони розвивають комунікативні навички, вчаться цінувати думки інших, а також підвищують свою впевненість у собі через досягнення результатів. Це створює середовище, де кожен учасник може відчувати свою важливість і вклад у спільну справу [23].

Для ефективної організації проєктної діяльності важливо розуміти структуру та етапи роботи. З цією метою розроблено алгоритм, який допомагає як учням, так і вчителям чітко усвідомлювати свої ролі та обов'язки на кожному етапі проєктної роботи. Пропонований алгоритм представлено у вигляді таблиці (див. табл. 2.1), яка детально описує послідовність дій та розподіл завдань між учасниками. Таблиця містить інформацію про сім ключових етапів роботи, починаючи від підготовчого етапу і закінчуючи колективним обговоренням результатів. Для кожного етапу вказано конкретні види діяльності учнів та вчителя, що сприяє чіткому розумінню процесу та ефективній співпраці всіх учасників.

Таблиця 2.1.

Алгоритм роботи над проектом

Етапи роботи	Діяльність учнів	Діяльність викладача
Підготовчий етап. Визначення теми і мети проекту	Обговорення теми Добір інформації	Представлення теми, мотивація, допомога у постановці та розподілі завдань
Планування: - визначення джерел, де можна знайти інформацію, та способів її збору; - вибір засобів представлення результатів; - розробка простих правил оцінки результатів і процесу роботи;	Формування завдання й вироблення плану дій	Коригування, пропозиція ідеї, висування пропозицій
Збір матеріалів (робота з літературою, спостереження, анкетування, експеримент)	Добір інформації	Спостереження, спрямування діяльності учнів
Аналіз. Узагальнення зібраних матеріалів, формування висновків	Аналіз інформації, відбір найважливішого	Спостереження, коректування, порада
Подання й оцінювання результатів (усний та письмовий звіт, оцінювання результатів та процесу дослідження)	Участь у колективному обговоренні результатів проекту та процесу роботи над ним. Оцінювання зусиль, Використаних можливостей, творчого підходу	Участь у колективному обговоренні, оцінюванні результатів проекту та процесу роботи над ним

Презентація проекту. Публічний захист проекту (літературний вечір, відеофільм, виставка, альбом тощо)	Представлення, захист проекту	Допомога учням презентації проекту
Колективне обговорення.	Беруть участь у колективному аналізі та оцінюванні результатів	Бере участь в обговоренні, підбиває підсумки

Джерело: [23]

Як приклад, проєкт "Українська мова в моїй родині". Завдання: підготуйте усну презентацію або створіть відеоролик на тему "Як українська мова живе у моїй родині". Розкажіть про мовні традиції вашої родини, як зберігається та передається українська мова від покоління до покоління.

Проєкт "Символи України". Завдання: дослідіть історію та значення державних символів України (герб, прапор, гімн). Підготуйте презентацію, де ви розкажете про ці символи, їхню роль у патріотичному вихованні, а також про те, як вони впливають на вашу особисту ідентичність.

Письмові роботи є важливою частиною уроків української мови, і вони можуть бути ефективним інструментом для патріотичного виховання. Завдання на написання творів, есе, диктантів та інших текстів на патріотичну тематику не лише розвивають мовні компетенції, але й сприяють глибшому розумінню культурних, історичних та соціальних аспектів рідної країни.

Коли учні пишуть твори або есе на теми, пов'язані з історією України, її видатними постатями чи значущими подіями, вони вчаться не лише переказувати факти, а й аналізувати їх, шукати зв'язки між минулим і сучасністю. Такі завдання стимулюють учнів задуматися про роль кожного громадянина у

суспільстві, про цінність незалежності та свободи, про важливість збереження культурної спадщини та національної ідентичності [27].

Крім того, написання диктантів на патріотичну тематику дозволяє учням ознайомитися з творами українських письменників і поетів, які у своїх творах звертаються до теми любові до Батьківщини, боротьби за її незалежність, оспівування краси рідного краю. Це допомагає школярам краще розуміти художнє слово, відчувати його емоційний заряд та моральний зміст, що є важливим для формування патріотичних почуттів.

Також завдання на написання творів та есе можуть мати особистісно орієнтований підхід, коли учням пропонується поділитися своїми думками про те, що для них означає бути патріотом, що вони знають про історію свого рідного краю, як вони бачать свою роль у житті країни. Це стимулює дітей до самостійних роздумів, розвитку критичного мислення, вміння формулювати та аргументувати свої погляди. Таким чином, письмові роботи на уроках української мови стають важливим засобом виховання свідомих і активних громадян, які люблять свою країну і готові діяти на її благо.

Наприклад, написання есе на тему "Моя Україна – моя гордість". Завдання: напишіть есе, де ви розкажете про те, що для вас означає бути українцем, чим ви пишаєтесь у своїй країні, які цінності вважаєте найважливішими для українського народу.

Також твір-роздум "Чи поважають українську мову в сучасному суспільстві?".

Завдання: напишіть твір-роздум, де ви висловіте свою думку щодо ролі української мови в сучасному суспільстві, її значення для національної ідентичності та державності України.

Ще однією ефективною вправою є написання диктанту на тему «Славні сторінки історії України», який допомагає учням закріпити знання про важливі історичні події, героїв та здобутки нашої країни, а також сприяє розвитку їхньої уваги та грамотності.

Важливим аспектом патріотичного виховання є виховання через приклад. Учитель як носій патріотичних цінностей, має демонструвати учням приклад любові до своєї країни, поваги до її культури та традицій. Особиста позиція вчителя, його ставлення до рідної мови, участь у громадських та культурних заходах можуть стати потужним інструментом у формуванні патріотичної свідомості учнів.

Наприклад, учитель може розповісти учням про свою участь у волонтерських акціях, спрямованих на підтримку українських військових, організацію благодійних заходів на підтримку української культури, або поділитися особистими історіями, що відображають любов до рідної країни. Такі розповіді можуть надихнути учнів до активної громадянської позиції, допомогти їм зрозуміти важливість патріотизму у сучасному світі [27].

Таким чином, патріотичне виховання на уроках української мови є багатограним процесом, який передбачає використання різноманітних методів, форм і засобів. Використання інтегрованого підходу, що включає мовні вправи з патріотичним змістом, роботу з текстами, проведення творчих проєктів, інтерактивних уроків, письмових робіт та виховання через приклад, сприяє формуванню в учнів глибокої національної свідомості, любові до рідної мови та культури, а також готовності до активної участі у житті своєї країни. Отже, варто зазначити, що мовно-літературна освітня галузь не лише навчає учнів граматичних норм і стилістичних особливостей, але й дає їм можливість через слово знайти свій голос у процесі патріотичного виховання.

2.2. Патріотичне виховання на уроках літературного читання

Патріотичне виховання є важливим складником освітнього процесу, особливо в початкових класах, де формуються базові цінності і світогляд дитини. На уроках літературного читання в початковій школі педагоги мають унікальну можливість виховувати у молодших школярів любов до своєї країни, повагу до її історії, культури та традицій, а також стимулювати інтерес до пізнання рідного

краю. Використання літературних творів, що відображають патріотичну тематику, дозволяє не лише розширити знання учнів про рідну землю, але й виховувати у них морально-етичні якості, які є основою патріотичного виховання.

Один із найефективніших способів патріотичного виховання на уроках літературного читання – це ознайомлення учнів із фольклором та народною творчістю [32]. Народні казки, легенди, пісні та прислів'я відображають багатство культурної спадщини України, її історичний шлях, боротьбу за незалежність та свободу. Наприклад, читання казок про козацькі пригоди, таких як «Де взялися запорожці», «Казка про козака і гадюку-царівну» або легенд про українських героїв, як-от «Легенда про козака Мамая», дозволяє молодшим школярам дізнатися про мужність і відвагу наших предків, формуючи у них почуття гордості за свій народ. Ці твори надихають дітей на патріотизм та допомагають глибше усвідомити важливість історії та традицій українського народу [6].

Вивчення творів українських письменників є ще одним важливим аспектом патріотичного виховання. У творах Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка та інших авторів діти знаходять приклади мужності, самопожертви та безмежної любові до Батьківщини. Наприклад, під час читання поезії Тараса Шевченка учні можуть дізнатися про важливість боротьби за свободу, про історичні події, що вплинули на долю українського народу, зокрема через такі твори, як «Заповіт» та «Сон». Твори Лесі Українки, зокрема її поема «Лісова пісня» та «Давня казка» відкривають учням красу та багатство української природи, а також висвітлюють ідеї боротьби за свободу. Іван Франко у своєму творі «Моя любов» та «Розвивайся ти, високий дубе...» показує прагнення до духовної свободи та непохитність у боротьбі за правду. Ці твори формують у дітей почуття гордості за свою країну, усвідомлення важливості збереження національних традицій і боротьби за незалежність. Обговорення цих творів у класі сприяє глибшому розумінню учнями історичних подій, що відбувалися в Україні, та ролі видатних особистостей у становленні національної свідомості.

Учні можуть поділитися своїми думками про те, як вони розуміють вірші Шевченка або Франка, що їх вразило у прочитаному творі, і як ці тексти впливають на їхнє сприйняття України [27].

Інсценізації та драматизації літературних творів є ефективним методом для патріотичного виховання молодших школярів. Коли діти беруть участь у постановках, вони не тільки краще засвоюють матеріал, але й емоційно залучаються до теми, що сприяє глибшому розумінню та переживанню подій, описаних у творах. Наприклад, інсценізація казки про «Козака Мамаригу» або драматизація такого твору, як «Лісова пісня» Лесі Українки, дає змогу учням пережити внутрішні конфлікти персонажів, що значно збагачує їхнє сприйняття патріотичних тем. Інсценізації та драматизації тісно пов'язані з мовно-літературною освітньою галуззю, оскільки вони сприяють розвитку мовленнєвих навичок, глибшому осмисленню літературних творів та формуванню особистої ідентичності. Використання таких методів дозволяє не лише покращити мовні здібності учнів, а й формувати у них відповідальність, повагу до рідної культури та історії.

Крім того, під час підготовки до таких заходів учні мають можливість працювати в команді, розвивати навички співпраці, емпатії та комунікації, що є важливими для формування громадянської відповідальності та патріотичних почуттів. Вчитель може організувати обговорення після вистави, де учні висловлюють свої враження, діляться емоціями та аналізують поведінку.

Використання віршів та оповідань на патріотичну тематику є ще одним важливим аспектом патріотичного виховання на уроках літературного читання. Вірші про любов до рідного краю, оповідання про героїчні вчинки українців допомагають дітям краще зрозуміти, що означає бути патріотом. Наприклад, вірші Василя Симоненка, як «Лебеді материнства», оспівують красу української природи та важливість любові до рідної землі, що спонукає дітей відчувати емоційну прив'язаність до своєї країни. Також чудовим прикладом є вірш «Україні», у якому автор порушує тему любові до Батьківщини, що стає основою для формування патріотичного почуття у молодших школярів. Інші відомі вірші,

такі як “Сон” Тараса Шевченка та “Красо України, Подолля” й «Вечірня година» Лесі Українки, також сприяють глибшому усвідомленню національної ідентичності через поетичне зображення героїчних епізодів із історії України, боротьби за її незалежність та свободу, а також оспівування величі та краси рідної землі. Також оповідання про видатних українців, які присвятили своє життя служінню Батьківщині, можуть стати важливим інструментом для формування патріотичних цінностей. Книга «Історії про життя 50 українців та українок» Ганни Булгакової та Аліни Карлович є чудовим ресурсом для патріотичного виховання молодших школярів, особливо в контексті уроків літератури та мовно-літературної освітньої галузі. Використання цієї книги на уроках літературного читання дає можливість не лише познайомити учнів із життям видатних українців, але й розвивати в них мовні навички, зокрема навички читання, аналізу текстів та вміння виражати свої думки з приводу прочитаного. Діти можуть дізнатися про героїв минулого і сучасності, що надихає їх на добрі вчинки та стимулює до розвитку громадянської відповідальності [6]. Ще одним прикладом оповідання, яке може бути використане для патріотичного виховання, є твір «І все це – Україна». У ньому детально описуються різні природні регіони України, зокрема зелені Карпати, задумливі ліси Полісся та збурені хвилі Чорного моря. Це оповідання допомагає дітям не лише побачити красу рідної природи, але й розвиває почуття гордості та любові до рідної землі. Такі твори сприяють вихованню глибоких патріотичних почуттів і усвідомлення важливості збереження національної спадщини. Цей твір може бути використаний на уроках літератури в початковій школі, допомагаючи формувати в учнів національну свідомість через опис рідної природи, що є важливою складовою мовно-літературної освітньої галузі [34, с. 165]

Позакласне читання є важливим елементом освітнього процесу, що значно доповнює формальне навчання та сприяє всебічному розвитку учнів. Особливу роль воно відіграє в патріотичному вихованні, адже завдяки позакласному читанню учні мають можливість глибше ознайомитися з творами українських

письменників, дізнатися більше про видатних постатей, героїчні події та багатство національної культури. Читання літератури патріотичного спрямування допомагає формувати в учнів почуття гордості за свою країну, поваги до її історії та культури, розвиває критичне мислення та емпатію, а також сприяє утвердженню цінностей, важливих для свідомого громадянина України. Для позакласного читання можна використовувати «Хрестоматію сучасної української дитячої літератури» для 1-2 та 3-4 класів, яка налічує велику кількість творів, спрямованих на формування національної самосвідомості та патріотичних почуттів у дітей. Ця хрестоматія містить добірки текстів, які допомагають молодшим школярам краще зрозуміти і полюбити свою Батьківщину, познайомитися з її символами, культурою та традиціями [36; 37].

Наприклад, до таких творів можна віднести оповідання Зірки Мензатюк «Український прапор», яке розповідає про історію та значення державного символу, допомагаючи дітям усвідомити його важливість. Також у хрестоматії представлена поезія Мар'яни Савки «Україна», яка спонукає учнів до роздумів про рідну землю, її красу і неповторність. Крім того, пісня Тіни Кароль «Україна – це ти» є чудовим прикладом сучасної музичної творчості, яка розкриває тему національної ідентичності та любові до Батьківщини через образи вишиванки, соняшника, синього неба і теплого сонечка:

"Моє ім'я – Батьківщина,
 Лелеки легке крило.
 Моє ім'я – Україна
 І сонечка тепло.
 Моє ім'я – Вишиванка,
 Я – хрестик на полотні.
 Моє ім'я – синє небо,
 Я – сонях малий під ним..."[36, с. 5]

Такі твори не тільки збагачують лексичний запас дітей, але й сприяють розвитку в них емоційного інтелекту, формуванню патріотичних почуттів та усвідомлення своєї належності до української нації.

Інтерактивні методи навчання, такі як групові обговорення, рольові ігри, дебати, також можуть бути використані для патріотичного виховання на уроках літературного читання. Вони допомагають учням глибше зануритися в тему, зрозуміти її з різних боків, розвивати навички критичного мислення та аналізу. Наприклад, рольова гра, де учні грають персонажів з українських казок або історичних подій, допомагає їм відчувати себе частиною цих подій, зрозуміти мотиви дій героїв і їхній вплив на історію.

Групові обговорення дозволяють учням висловлювати свої думки, слухати думки інших, розвивати вміння аргументувати свою позицію, що є важливим для формування громадянської позиції та патріотичних почуттів. Наприклад, обговорення питання "Що означає бути патріотом?" може допомогти дітям сформулювати власне розуміння цієї теми, поділитися своїми переживаннями і досвідом. У рамках мовно-літературної освітньої галузі групові обговорення є ефективним методом для активізації розумових процесів учнів, розвитку їх здатності до аналізу текстів та формулювання власних думок з літературних, культурних і соціальних тем. Крім того, важливим елементом патріотичного виховання є проведення виховних годин, на яких учні обговорюють теми, пов'язані з історією, культурою та традиціями України. На таких заняттях учні мають можливість удосконалювати мовну компетенцію, а саме: покращувати вміння висловлювати власні думки та аргументувати свою точку зору (див. Додаток А).

Сучасні технології також можуть бути використані для патріотичного виховання на уроках літературного читання. Вчителі можуть використовувати інтерактивні презентації, відеоматеріали, онлайн-платформи для створення відео та мультимедійних проєктів на тему патріотизму. Наприклад, створення відеоролика або документального фільму про історичні місця України чи видатних українців може стати не лише захопливим, але й навчальним процесом, в якому учні активно використовують мовні й літературні навички для створення змістовних та емоційно насичених текстів.

Виховні заходи та екскурсії до місць пам'яті, музеїв, історичних пам'яток є невід'ємною частиною патріотичного виховання. Під час таких заходів учні мають можливість на власні очі побачити історичні об'єкти, доторкнутися до історії, відчувати її на дотик. Наприклад, екскурсія до музею української історії або до меморіалу пам'яті героїв може стати важливим досвідом для дітей, допомогти їм глибше усвідомити значення патріотизму та важливість збереження історичної пам'яті [27].

Виховні заходи, такі як святкування Дня Незалежності, Дня Конституції, Дня захисників і захисниць України, також можуть бути використані для патріотичного виховання. Під час таких заходів учні можуть дізнатися більше про історичні події, пов'язані з цими святами, взяти участь у конкурсах, вікторинах, театральних постановках, що допомагає їм краще зрозуміти історію і культуру своєї країни.

Отже, патріотичне виховання на уроках літературного читання у молодших школярів є важливим елементом освітнього процесу, який сприяє формуванню громадянської свідомості, любові до Батьківщини, поваги до її історії та культури. Через літературні твори, фольклор, творчі проекти, інсценізації, використання сучасних технологій та виховні заходи вчителі можуть ефективно впливати на формування патріотичних почуттів у дітей, допомагати їм зрозуміти важливість національної ідентичності та відповідальності перед своєю країною.

2.3. Інтеграція патріотичного виховання у міжпредметні зв'язки

Інтеграція патріотичного виховання у міжпредметні зв'язки є ефективним підходом до формування національної свідомості молодших школярів. Такий підхід передбачає взаємозв'язок між різними навчальними дисциплінами, що дозволяє учням отримати комплексне розуміння патріотичних цінностей, історії, культури, а також сформувати позитивне ставлення до рідної країни. Завдяки

міжпредметним зв'язкам патріотичне виховання стає частиною повсякденного навчального процесу, що сприяє глибшому засвоєнню знань і цінностей [25].

Інтеграція патріотичного виховання на уроках математики. На перший погляд, математика може здаватися досить абстрактним предметом для патріотичного виховання, однак її можна ефективно використовувати для формування національної свідомості через включення завдань з патріотичним змістом.

Математика як фундаментальна наука, надає широкі можливості для розвитку не лише логічного мислення та аналітичних здібностей учнів, але й для формування їхньої громадянської позиції та патріотичних почуттів. Інтеграція елементів патріотичного виховання в математичні уроки дозволяє створити міждисциплінарні зв'язки та підвищити мотивацію учнів до вивчення предмету.

Існує кілька ефективних способів включення патріотичного компоненту в уроки математики:

1. Використання історичних фактів: під час вивчення різних математичних концепцій можна розповідати про внесок українських математиків у розвиток науки. Наприклад, згадати про Михайла Остроградського та його роботи в галузі математичного аналізу.

2. Створення задач з національним контекстом: текстові задачі можуть містити інформацію про географію України, її економіку, культуру та історію. Наприклад, обчислення площі історичних пам'яток або розрахунок відстаней між українськими містами.

3. Використання національної символіки: під час вивченні геометрії можна використовувати елементи української вишивки для ілюстрації симетрії та геометричних фігур.

4. Статистичні дані про Україну: у процесі вивченні статистики можна використовувати реальні дані про населення, економіку та природні ресурси України.

5. Проектна діяльність: організація математичних проєктів, пов'язаних із вивченням архітектури українських міст, аналізом економічних показників країни або дослідженням екологічних проблем.

Інтеграція патріотичного виховання в уроки математики не лише сприяє формуванню національної свідомості, але й допомагає учням побачити практичне застосування математичних знань у реальному житті. Це підвищує інтерес до предмету та мотивацію до навчання.

Важливо зазначити, що патріотичне виховання на уроках математики повинно бути органічним і ненав'язливим. Воно має доповнювати основний матеріал, а не відволікати від нього. За правильного підходу така інтеграція може стати потужним інструментом для формування всебічно розвиненої особистості, яка не лише володіє математичними навичками, але й має глибоке розуміння та повагу до своєї країни [33].

Наприклад, розв'яжіть задачу: "На честь Дня Незалежності України у місті встановили новий пам'ятник. Якщо вартість одного квадратного метра матеріалу для виготовлення пам'ятника становить 500 гривень, а площа пам'ятника дорівнює 12 квадратних метрів, то скільки коштувало виготовлення пам'ятника?"

Таке завдання дозволяє не лише закріпити математичні знання учнів, але й нагадує їм про важливі події в історії їхньої країни.

Також завдання: "Прапор України має два кольори – синій і жовтий. Визначте, скільки відсотків прапора займає кожен колір, якщо площа синьої частини дорівнює 60% площі всього прапора."

Це завдання дозволяє учням осмислити значення державних символів.

Природознавство є чудовим майданчиком для інтеграції патріотичного виховання, оскільки цей предмет безпосередньо пов'язаний із вивченням рідної природи, екології, географії та природних багатств країни. Через природознавство учні отримують можливість детальніше ознайомитися з унікальними екосистемами, ландшафтами та кліматичними особливостями своєї країни, що сприяє формуванню глибокої любові та поваги до рідної землі. Вивчення місцевої флори і фауни дозволяє дітям зрозуміти, наскільки важливо

зберігати природні ресурси, підтримувати біорізноманіття та берегти навколишнє середовище.

Природознавство також сприяє розвитку екологічної свідомості, яка є важливим аспектом патріотичного виховання. Учні вчаться розуміти, як їхні дії впливають на природу, і дізнаються про способи її збереження та відновлення. Це допомагає дітям сформувати почуття відповідальності за свою країну і світ навколо, що є важливою складовою патріотизму [33, с.70].

Крім того, природознавство дає можливість дізнатися про історію розвитку природокористування на території країни, про традиції та практики, які допомагали нашим предкам зберігати природні ресурси. Це сприяє не тільки розвитку екологічної грамотності, але й формуванню національної ідентичності, адже знання про власну природу і її історію є невід'ємною частиною культурного спадку нації.

Можна дати дітям завдання: "Дослідіть, які рослини та тварини є символами України. Підготуйте презентацію про ці символи та їх значення для українського народу.". Це завдання допоможе учням дізнатися більше про національні символи, такі як калина, барвінок, лелека, а також усвідомити важливість збереження природного середовища.

Іншим завданням є: "Україна має різноманітні кліматичні зони та природні ландшафти. Підготуйте коротку доповідь про один з національних природних парків України. Які види рослин і тварин охороняються в цьому парку?". Це завдання дозволяє учням познайомитися з природними багатствами України, виховує в них почуття відповідальності за збереження рідної природи та екологічну свідомість.

Мистецтво відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні національної ідентичності та патріотичних почуттів, адже воно є одним із найпотужніших засобів культурного самовираження та збереження історичної пам'яті народу. Через мистецтво передаються цінності, традиції та історичні події, які формують спільну культурну спадщину нації. Уроки образотворчого мистецтва, музики, театру, літератури та інших мистецьких дисциплін надають учням можливість

глибше зануритися в культурні надбання свого народу, відчутти зв'язок із його минулим і усвідомити своє місце в сучасному світі.

Уроки образотворчого мистецтва можуть використовуватися для виховання любові до рідної культури та мистецьких традицій через знайомство з національними художніми творами, які відображають історію, природу та життя народу.

Серед ефективних засобів у виховному процесі виділяється музичне мистецтво. Кожне звернення до музичної спадщини як частини культури свого народу сприяє культурному піднесенню держави і нації [12, с. 25].

Музика як невід'ємна частина мистецтва, здатна пробуджувати у дітей почуття гордості за свою країну, її досягнення та культурні особливості. Вивчення народних пісень, класичних творів композиторів своєї країни та сучасних музичних творів дозволяє учням глибше зрозуміти музичні традиції свого народу і відчутти їхню значущість.

Цінні ідеї черпаємо в педагогічній спадщині видатного українського педагога Василя Олександровича Сухомлинського, який вважав музику школою добра, школою формування людської душі. Через музику відкривається перед очима дітей краса навколишнього світу, душа рідного народу. Особливо актуальним видається нам звернення до досвіду В.О. Сухомлинського, який вчить використовувати музичний фольклор – могутню виховну силу, що розкриває перед дитиною народні ідеали і сподівання [12].

Мистецькі дисципліни також сприяють розвитку емоційної чутливості та уяви, що є важливими елементами для виховання патріотичних почуттів. Через театральні вистави, літературні читання та обговорення художніх творів діти вчаться розуміти та цінувати не лише свою культуру, а й культуру інших народів, що сприяє формуванню толерантності та взаємоповаги. Вони вчаться розрізняти естетичні цінності своєї культури, розуміти їх унікальність і значущість для збереження національної ідентичності.

Крім того, мистецтво допомагає виховувати у дітей почуття відповідальності за збереження культурної спадщини. Вони усвідомлюють, що

культурні традиції, музика, живопис та інші види мистецтва є важливими елементами національної ідентичності, які необхідно берегти і передавати наступним поколінням. Таким чином, мистецтво стає важливим інструментом у процесі формування патріотизму, оскільки воно сприяє вихованню громадян, які цінують та поважають свою культуру, пишаються своїм народом і прагнуть сприяти його розвитку та процвітанню [1, с. 30].

Приклад завдання з образотворчого мистецтва:

Завдання 1: "Намалюйте картину на тему «Моя Україна». Це може бути пейзаж, національний символ, історичний момент або культурна традиція."

Це завдання дозволяє учням висловити свої почуття до рідної країни через творчість, а також глибше усвідомити значення національної культури.

Завдання 2: "Виготовте аплікацію або колаж із зображенням державних символів України – герба, прапора, гімну. Обговоріть, яке значення мають ці символи для нашого народу."

Таке завдання сприяє закріпленню знань про національні символи та їх значення, а також розвитку творчих здібностей учнів.

Завдання: "Вивчіть і заспівайте українську народну пісню 'Ой у лузі червона калина'. Після виконання пісні обговоріть її зміст і значення для українців."

Це завдання допомагає учням познайомитися з українською народною музикою, усвідомити її роль у збереженні національної ідентичності та виховати почуття патріотизму через спільне музичне виконання.

Фізична культура також відіграє важливу роль у патріотичному вихованні учнів, оскільки вона не тільки зміцнює фізичне здоров'я, але й сприяє формуванню командного духу, почуття єдності та національної ідентичності. Проведення спортивних заходів та ігор національного спрямування є ефективним методом розвитку патріотизму, оскільки такі активності дозволяють учням відчувати себе частиною великої спільноти, з'єднаної спільними цінностями та історією.

Спортивні заходи, як-от змагання з видів спорту, що мають історичне значення для України, можуть включати козацькі ігри, естафети на основі традиційних українських звичаїв, та змагання з бойового гопака. Участь у таких заходах дозволяє учням не тільки фізично розвиватися, але й занурюватися в культурні традиції своєї країни, що сприяє зміцненню їхньої національної свідомості [33].

Окрім цього, спортивні ігри, які відображають національні цінності та героїчні сторінки історії України, допомагають розвивати у дітей такі важливі якості, як мужність, відвага, взаємоповага та відповідальність. Наприклад, командні ігри, що вимагають координації та співпраці, допомагають учням усвідомити значення командної роботи та спільної мети, а також сприяють вихованню відчуття єдності та солідарності з іншими членами команди.

Також, фізичні вправи і змагання можуть бути використані для вшанування пам'яті героїв, які боролися за незалежність України. Організація змагань, присвячених пам'яті захисників Вітчизни, підкреслює важливість фізичної підготовки та військового духу, надихає молодь на збереження та розвиток цих якостей.

Завдання 1: "Проведіть спортивне змагання під назвою «Козацькі забави», яке включатиме такі види активності як перетягування канату, біг з перешкодами, стрибки через палицю тощо. Під час змагання розкажіть про спортивні традиції козаків."

Це завдання сприяє фізичному розвитку учнів, водночас виховуючи у них повагу до історичних традицій українського народу.

Завдання 2: "Організуйте турнір з гри в українські народні ігри, такі як «Сірий кіт» або «Калитка». Після гри обговоріть, як ці ігри допомагають зберігати національні традиції."

Ці ігри не лише розвивають фізичні здібності учнів, але й сприяють формуванню командного духу, взаємоповаги та любові до національної спадщини [25].

Отже, інтеграція патріотичного виховання у міжпредметні зв'язки є важливим і ефективним підходом до формування національної свідомості, громадянської відповідальності та моральних якостей у молодших школярів. Використання різноманітних методів та завдань у межах різних навчальних предметів дозволяє створити цілісну систему патріотичного виховання, яка пронизує весь навчальний процес. Важливим аспектом є грамотний і ненав'язливий підхід до патріотичного виховання. Використання занадто категоричних чи одноманітних методів може спричинити втрату інтересу та сприйняття у школярів. Натомість інтеграція завдань, що апелюють до емоцій, творчості та особистого досвіду учнів, дозволяє побудувати виховний процес на принципах поваги, інтересу та залученості (див. Додаток 3).

Саме через вивчення рідної мови, художньої літератури та творчості учні формують не лише мовні компетенції, а й національну ідентичність, розуміння значення рідної культури у світовому контексті, а завдяки міжпредметним зв'язкам учні отримують комплексне уявлення про свою країну, її культуру, історію, природне середовище, а також формують стійкі патріотичні почуття, які будуть супроводжувати їх у подальшому житті.

Висновки до розділу II

Другий розділ роботи був присвячений практичним аспектам патріотичного виховання молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі, зокрема на уроках української мови, літературного читання та інтеграції патріотичного виховання у міжпредметні зв'язки.

У ході дослідження було встановлено, що патріотичне виховання є важливим елементом формування національної свідомості та громадянської відповідальності у молодших школярів. На уроках української мови та літературного читання патріотичне виховання реалізується через використання творів національної літератури, написання творчих робіт на патріотичні теми, аналіз літературних героїв, які є прикладами для наслідування.

Інтеграція патріотичного виховання у міжпредметні зв'язки є ефективним підходом до всебічного розвитку учнів, оскільки дозволяє формувати патріотичні почуття не лише на уроках гуманітарного циклу, але й на уроках математики, природознавства, мистецтва та фізичної культури. Використання завдань з патріотичним змістом у різних навчальних предметах сприяє формуванню комплексного розуміння національних цінностей, розширює кругозір учнів, дозволяє глибше усвідомити взаємозв'язок між особистим життям і національною ідентичністю.

Практичні приклади завдань, представлені у цьому розділі, демонструють можливість ефективного поєднання патріотичного виховання з навчальним процесом. Використання художніх творів, інтерактивних методів, творчих проєктів та міжпредметних зв'язків дозволяє створити цілісну систему виховання, яка сприяє формуванню у молодших школярів стійких патріотичних почуттів, любові до рідної країни та готовності до активної участі у її житті.

Таким чином, патріотичне виховання на уроках мовно-літературної освітньої галузі є невід'ємною частиною освітнього процесу, яка сприяє формуванню національної свідомості, громадянської відповідальності та моральних якостей учнів. Інтеграція патріотичного виховання у різні навчальні предмети дозволяє створити умови для всебічного розвитку особистості, що є важливою передумовою для виховання свідомих і відповідальних громадян України.

РОЗДІЛ III. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

3.1. Аналіз досвіду патріотичного виховання в українських школах

Патріотичне виховання є важливим складником освітнього процесу в українських школах, яке спрямоване на формування в молодшого покоління любові до своєї країни, поваги до її історії, культури та традицій. Досвід різних закладів освіти України свідчить про широкий спектр підходів та методик, які застосовують для досягнення цієї мети. Розглянемо конкретні приклади роботи в цій сфері, взяті з досвіду одного з ліцеїв України.

Полонський ліцей №1 Полонської міської територіальної громади активно сприяє вихованню гармонійно розвиненої, високоосвіченої та національно свідомої молоді, здатної до саморозвитку і самовдосконалення. Виховний процес у ліцеї спрямований на формування в учнів почуття гордості за свою країну, поваги до її історії, культури та традицій. Особливий акцент робиться на патріотичному вихованні через застосування різноманітних методів, таких як інтерактивні заняття, проекти, тематичні заходи, що дозволяють учням глибше пізнати національні цінності. Зокрема, у межах національно-патріотичного виховання проводять уроки пам'яті, конкурси, екскурсії до історичних місць, а також організовують волонтерські ініціативи, що сприяють формуванню у школярів почуття відповідальності за майбутнє своєї Батьківщини. Цей комплексний підхід дозволяє ліцею ефективно реалізовувати завдання формування національної свідомості учнів, що є важливим етапом їхнього виховання та розвитку [10].

Ліцей спрямовує свої зусилля на виховання гармонійно розвиненої особистості, яка є не лише високоосвіченою, а й національно свідомою. Важливим складником цього є здатність учнів до саморозвитку і самовдосконалення, що робить їх активними громадянами України (див. Додаток Г).

Серед пріоритетів ліцею – формування почуття обов’язку та честі, виховання морально благородної, духовно багатой та національно свідомой особистості. Такий підхід сприяє створенню покоління, яке готове брати участь у розбудові України як суверенної, демократичної та соціальної держави. Важливо також, щоб учні розуміли свої громадянські права, знали, як цивілізовано їх відстоювати, проявляли національну гідність і прагнули бути успішними та конкурентоспроможними в сучасному світі. Ліцей ставить собі за мету сформувати особистість, яка не лише усвідомлює себе носієм української культури, а й активно збагачує її.

Основні завдання виховної роботи:

1. Формувати національну свідомість: пробудження любові до рідної землі, свого народу, розвитку бажання працювати на благо держави та готовності її захищати.
2. Формувати повагу до державних символів: повага до Конституції України, державної символіки (герба, прапора, гімну), їхнього значення та використання.
3. Берегти та продовжувати культурно-історичні традиції: виховання шанобливого ставлення до національних святинь, української мови, історії.
4. Забезпечувати духовну єдність поколінь: повага до батьків, жінки-матері, культури та історії свого народу.
5. Виховувати духовну культуру: створення умов для вибору світоглядницької позиції, утвердження принципів загальнолюдської моралі.
6. Фізичний розвиток: забезпечення повноцінного фізичного розвитку дітей, охорона та зміцнення їхнього здоров'я.
7. Екологічна культура: формування гармонії відносин людини з природою.
8. Розвивати індивідуальні здібності: забезпечення умов для самореалізації та розвитку талантів молоді.
9. Готувати до життя в умовах ринкових відносин: формування умінь міжособистісного спілкування.

Полонський ліцей №1 активно реалізує національно-патріотичне виховання учнів за допомогою різноманітних форм діяльності, що сприяють більш глибокому осмисленню української історії, культури та національної ідентичності [10]. Зокрема, в ліцеї проводять уроки історії, курси «Я у світі», виховні години та години спілкування, присвячені вивченню важливих аспектів української спадщини, таких як національна символіка, історія державотворення та роль видатних діячів у боротьбі за незалежність України.

Особливу роль у національно-патріотичному вихованні ліцеїстів відіграє мовно-літературна освітня галузь, яка інтегрує знання про мову, літературу та культуру в єдиний освітній процес. Уроки українознавства в межах цієї галузі сприяють формуванню соціальної та життєвої компетентностей учнів через глибоке знайомство з українським етносом, мовними традиціями, літературною спадщиною та процесами державотворення. Під час таких заходів, як тематичні уроки, присвячені видатним українським письменникам і культурним діячам, учні аналізують твори класиків та сучасників, що дозволяє їм не лише вивчати історію країни через літературні джерела, але й відчувати себе частиною національної культурної спільноти. Крім того, літературні читання, творчі проекти та дискусії на уроках українознавства дозволяють учням висловлювати свої думки, розвивати критичне мислення та шанобливе ставлення до мови як носія національної ідентичності.

Організуються заходи для поглиблення знань учнів про національні свята, традиції, історичні події та героїв. У школі є музейна кімната «Українська світлиця», яка містить експонати побуту XIX–XX століть, що демонструють життя і культуру українців.

До національних свят та пам'ятних дат організують шкільні лінійки, тематичні виставки, уроки-реквієми та перегляди документальних фільмів. Наприклад, до Дня пам'яті героїв Крут, Дня гідності та свободи, Дня пам'яті жертв Голокосту проводяться тематичні уроки, виховні заходи, виставки та зустрічі з учасниками історичних подій, що допомагають учням усвідомити

значення цих подій для національної історії та формують почуття гордості та поваги до героїчних сторінок минулого України.

Діють гуртки, такі як «Чарівний світ ляльки-мотанки» для вивчення народних традицій, «Швейна справа» для знайомства з національними ремеслами. Національно-патріотичне виховання є пріоритетним напрямом роботи Полонського ліцею №1 в умовах радикальних змін у соціальному, економічному та політичному житті України школа зосереджується на передачі молодшому поколінню багатства духовної культури народу, національної ментальності та світогляду. Така діяльність спрямована на виховання громадян, які цінують свою Батьківщину, її історію, культуру та готові захищати її інтереси [29].

Отже, Полонський ліцей №1 успішно реалізує програму національно-патріотичного виховання, зосереджуючи зусилля на формуванні в учнів любові до своєї країни, поваги до її історії та символів. Значне місце у виховній діяльності посідає мовно-літературна освітня галузь, яка слугує важливим засобом реалізації завдань патріотичного виховання, сприяючи формуванню національної свідомості, розвитку емоційної чутливості до рідного слова та вихованню шанобливого ставлення до культурної спадщини. Використовуючи широкий спектр методик, школа виховує в учнях не лише знання про Україну, але й почуття гордості за свою націю, стимулюючи їх до активної участі в суспільному житті та збереженні національної ідентичності.

Наведемо досвід роботи вчителя початкових класів Полонського ліцею №1 Шевчик Валентини Іванівни. Національно-патріотичне виховання є важливим напрямом у навчанні молодших школярів, особливо в мовно-літературній освітній галузі, де через уроки української мови та літератури закладаються основи любові до рідної мови, культури та історії. Валентина Іванівна активно інтегрує патріотичні теми в навчальний процес, використовуючи твори українських письменників, що сприяють розвитку у дітей почуття гордості за свою країну, усвідомлення національних традицій і культурних цінностей. Наприклад, на уроках літературного читання учні ознайомлюються з такими

творами, як “Кобзар” Тараса Шевченка, де через поезії діти знайомляться з історією України, боротьбою за волю та незалежність. Вчителька активно використовує цикл віршів для дітей зі збірки “На рідному порозі” Платона Воронька. У цих творах поет описує традиції, красу рідного краю, зокрема, природу та звичаї, що допомагають учням усвідомити значення національних цінностей і культури. Також значну увагу Валентина Іванівна приділяє казкам та оповіданням, які формують у дітей почуття національної гордості. Наприклад, оповідання «Внучка старої вишні», «Верба – мов дівчина золотокоса», «Любов і жорстокість», «Чорнобривці» Василя Сухомлинського, які через образи природи та глибокі моральні уроки допомагають дітям зрозуміти важливість зв’язку з рідною землею та традиціями. У цих творах розкриваються теми родинних цінностей, любові до Батьківщини, а також глибокої поваги до природи. Вони не тільки вчать дітей гуманізму, а й сприяють формуванню патріотичних почуттів, що є важливим аспектом національного виховання.

Під час позакласної роботи проводяться тематичні заходи, конкурси та творчі проєкти, які сприяють розвитку національної свідомості та патріотичних почуттів через мовно-літературну освітню галузь. Наприклад, учні можуть створювати проєкти, присвячені видатним діячам української культури чи історії, що передбачають не тільки дослідження літературних та історичних джерел, але й створення художніх робіт — віршів, есе або презентацій, що розвивають їхні мовні навички. Участь у конкурсах на кращу патріотичну композицію чи малюнок, а також підготовка до літературних вечорів чи тематичних уроків сприяють не лише поглибленому осмисленню учнями важливості національної ідентичності та патріотизму, а й розвитку їхньої творчої та мовленнєвої діяльності. Такі заходи стимулюють учнів до активного вираження своїх думок і почуттів через слово, поглиблюючи знання про культурні цінності та історичні події.

Крім того, інтеграція національно-патріотичних тем у навчальні програми та позакласну діяльність дає можливість активно залучати батьків та громаду до виховного процесу. Взаємодія між школою, родиною та місцевими

громадськими організаціями сприяє створенню єдиної освітньої середовища, яка підтримує та зміцнює патріотичні цінності в учнів. Валентина Іванівна акцентує увагу на важливості виховання в учнів любові до рідного краю, родини та отчого дому, формування шанобливого ставлення до духовної спадщини народу, любові до рідної мови як духовного багатства нації та усвідомлення значення здорового способу життя і збереження природи. Ці завдання реалізуються через систему різноманітних виховних заходів, які сприяють формуванню патріотичних почуттів і національної свідомості у молодших школярів.

Любов до батьків, рідної домівки, рідних і близьких людей. Вчитель активно залучає батьків до шкільного життя дітей, організовує спільні виховні заходи, екскурсії та акції. Така співпраця допомагає сформувати в учнів повагу до старших, доброзичливе ставлення до однокласників та відповідальність перед родиною [31].

Занурення учнів у тематику історичних подій через літературні твори, присвячені боротьбі за незалежність, такі як вірші та оповідання про українських козаків, героїв війни, дає можливість учням краще усвідомити значення цих подій. Важливо, що через літературу вони можуть вивчати не лише історію, а й розвивати в собі почуття гордості за свою країну та шанобливе ставлення до старших поколінь. Уроки літератури, присвячені темам героїзму, самопожертви та любові до Батьківщини, дають учням не лише знання, але й надихають їх на активну громадянську позицію.

Валентина Іванівна використовує на уроках елементи усної народної творчості, такі як прислів'я, приказки, легенди та вірші. Під час уроків української мови та літературного читання проводяться заходи, присвячені українським письменникам і поетам, зокрема Шевченківські дні. Це сприяє розвитку мовної культури та любові до рідної мови. Вчителька проводить уроки, які розширюють знання учнів про Україну, її історію та культуру. Використання народної творчості, проведення свят і тематичних заходів допомагає учням глибше зрозуміти національні традиції та звичаї, формуючи в них почуття гордості за свою країну. Велику увагу приділяють вихованню в учнів готовності

захищати свою країну, формуванню патріотичних почуттів. Учні беруть участь у спортивних змаганнях, які пропагують здоровий спосіб життя, та акціях, що підтримують військовослужбовців. Це допомагає виховати в них відповідальність за майбутнє своєї країни [28]. Результативність роботи Валентини Іванівни у сфері національно-патріотичного виховання проявляється в активному залученні учнів до шкільних і позашкільних заходів, підвищенні їхньої мотивації до вивчення української мови та літератури, зростанні інтересу до національної культури та історії. Учні демонструють високий рівень національної свідомості, беруть активну участь у благодійних акціях, волонтерських проєктах, конкурсах та спортивних змаганнях. Досвід викладача свідчить про те, що національно-патріотичне виховання в початкових класах може бути ефективним за умови комплексного підходу до виховного процесу, тісної співпраці з батьками та використання різноманітних методик і форм роботи. Це сприяє формуванню в учнів патріотичних почуттів, любові до рідного краю, шанобливого ставлення до національної культури та історії, готовності захищати свою країну і підтримувати її розвиток.

На уроках мовно-літературної освітньої галузі ці завдання реалізуються через вивчення творів українських авторів, які висвітлюють важливі історичні події, національні традиції та культурну спадщину. Вчителька використовує наочні матеріали, візуальні ресурси та мультимедійні засоби для того, щоб допомогти учням глибше зрозуміти зміст літературних творів та зв'язок цих творів з національною ідентичністю та патріотизмом. Організація тематичних заходів, свят, конкурсів та акцій, таких як літературні вікторини, творчі конкурси або читання віршів на патріотичну тематику, дозволяє учням не лише краще засвоїти матеріал, а й відчувати власну причетність до великої історії та культури свого народу. Через літературні твори учні розвивають не тільки мовні навички, а й усвідомлюють важливість національних цінностей, що сприяє вихованню в них почуття гордості за свою країну та її традиції (див. Додаток Е).

Також наведемо приклад роботи вчителя початкових класів Полонського ліцею №1 Біленької Оксани Іванівни [42]. Головна мета національно-

патріотичного виховання, яку прагне досягнути Біленька О.І. полягає у вихованні громадянина-патріота України. Такий громадянин має володіти глибоким розумінням громадянського обов'язку, бути готовим стати на захист Батьківщини, вивчати бойові традиції та героїчні сторінки історії українського народу і його Збройних Сил. Все це неможливе без ефективного викладання мовно-літературної освітньої галузі, адже саме через уроки української мови та літератури учні отримують можливість краще пізнати свою рідну культуру, традиції та історію.

Патріотичне виховання у класі Біленької О.І. конкретизується через такі виховні завдання, як утвердження патріотичних цінностей, виховання поваги до державної символіки, формування етнічної та національної самосвідомості, толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій, а також гуманістичної моральності (див. Додаток Д).

Патріотичне виховання здійснюється як під час навчального процесу, так і в позакласній та позашкільній діяльності [20]. Протягом року організуються виставки малюнків, тематичні інформаційні газети, присвячені пам'ятним датам, таким як День українського козацтва, День гідності та свободи, День збройних сил України, вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років та День Соборності України. Також проводять уроки мужності, конкурси, вікторини та спортивні свята для учнів, що сприяють розвитку фізичної підготовки та бойового духу.

Активна участь учнів у всеукраїнських акціях, таких як «Напиши листа українському солдату», є прикладом застосування мовної галузі в навчальному процесі. Під час написання листів та малюнків підтримки учні розвивають важливі навички письма: вдосконалюють свою пунктуацію, каліграфію та вміння чітко та виразно висловлювати власні думки. Такі завдання допомагають дітям не лише вчити мову, а й розуміти важливість емоційного вираження через слово, а також культивувати патріотичні почуття та підтримку тих, хто захищає країну.

У процесі патріотичного виховання використовуються елементи української національної та державної символіки, національний традиційний одяг, жовто-блакитні кольори під час позакласних заходів, що сприяє поглибленню знань учнів про культурну спадщину України [41].

Під час педагогічної практики, яка відбувалася у Полонському ліцеї №1, під керівництвом Біленької О.І., проводилося педагогічне дослідження в 4 класі, який навчається за програмою «Інтелект України». Дослідження було спрямоване на вивчення впливу мовно-літературної освітньої галузі на розвиток національної свідомості учнів та формування патріотичних почуттів через використання української літератури та мови. Основною метою експерименту було з'ясувати, як навчання рідної мови та літератури сприяє розвитку у дітей усвідомлення національних цінностей, громадянської відповідальності та почуття гордості за свою країну. З цією метою було обрано низку вправ і методик, які передбачали інтеграцію патріотичних тем у процес навчання. Однією з основних вправ, використаних під час експерименту, була написання учнями власних творів на тему «Моя Україна». Завдання полягало в тому, щоб учні описали свої почуття до рідної землі, використовуючи у творах вислови, що відображають національну гордість та патріотизм. Важливим етапом було також обговорення літературних творів, таких як вірші Василя Сухомлинського та Тараса Шевченка, що висвітлюють героїчну історію та культуру України.

Процес дослідження включав також вправи на розвиток навичок читання та аналізу текстів українських письменників, які допомагають учням глибше усвідомлювати культурну спадщину та національну ідентичність. Наприклад, учні розглядали вірші, де зображуються образи української природи, традицій, героїв національної боротьби. Після цього вони мали можливість поділитися своїми враженнями та думками щодо значення цих образів у контексті національного патріотизму.

В ході педагогічного дослідження учні 4 класу Полонського ліцею №1 брали участь у конкурсі-вікторині «Джура», де проявили високу активність і за результатами змагання зайняли 1 місце. Це підтверджує ефективність

впровадження патріотичних тем у навчальний процес, адже участь у такому заході дозволила дітям не тільки перевірити свої знання з історії та культури України, але й розвинути важливі соціальні навички, такі як співпраця, відповідальність і прагнення до перемоги.

Висновки дослідження показали, що інтеграція патріотичних тем у мовно-літературну освіту не лише сприяє розвитку почуття національної ідентичності у дітей, але й активно формує у них громадянську позицію. Діти стали більш уважними до національних символів, культурних традицій та історії своєї країни. Крім того, дослідження виявило значне покращення в розвитку мовленнєвих навичок учнів: вони стали впевненіше висловлювати власні думки як в усному, так і в письмовому мовленні. Це доводить ефективність використання патріотичних тем як методичного засобу для розвитку мовно-літературних компетенцій та громадянських якостей учнів. Результати дослідження підтверджують, що інтеграція патріотичних тем є важливим і результативним напрямом у навчальному процесі.

Отже, досвід Біленької О.І. у Полонському ліцеї №1 показує, що патріотичне виховання є невід'ємним складником навчально-виховного процесу. Воно пронизує всі аспекти шкільного життя, об'єднуючи національне, громадянське, моральне та виховання. Завдяки таким підходам у школярів формується патріотичний світогляд, любов до рідної землі, розуміння своїх обов'язків перед державою, що сприяє становленню свідомих громадян України.

Аналіз досвіду патріотичного виховання в Полонському ліцеї №1 свідчить про значну різноманітність підходів і методик, що використовуються для формування патріотичних цінностей у молоді. Кожна школа чи ліцей, залежно від своїх можливостей та потреб, обирає найбільш ефективні форми роботи, що дозволяють не тільки поглибити знання учнів про історію та культуру України, але й виховати у них почуття гордості та любові до своєї Батьківщини.

3.2. Впровадження інноваційних методів патріотичного виховання у мовно-літературній освітній галузі початкових класів

Впровадження інноваційних методів у процес патріотичного виховання в початкових класах є актуальним і необхідним завданням сучасної системи освіти. Сучасне суспільство, яке характеризується швидкими змінами та глобалізаційними процесами, вимагає нових підходів до виховання молодого покоління, зокрема в питанні формування національної свідомості та патріотичних цінностей. Інноваційні методи, що інтегруються в освітній процес, не тільки сприяють підвищенню ефективності патріотичного виховання, але й дозволяють зробити цей процес більш цікавим, динамічним і відповідним до потреб та інтересів сучасних учнів.

Патріотичне виховання є складним і багатогранним процесом, що включає формування у дітей глибокого почуття любові до своєї Батьківщини, поваги до її історії, культури, мови та традицій, а також розвиток готовності до активної участі в суспільному житті. Традиційні методи виховання, які використовувалися протягом тривалого часу, не завжди здатні задовольнити потреби сучасних учнів, які ростуть в умовах інформаційного суспільства, де доступ до інформації є безпрецедентно швидким і масштабним [13].

Інноваційні методи дозволяють зробити процес патріотичного виховання більш інтерактивним і персоналізованим, що є особливо важливим у початкових класах, коли діти тільки починають формувати свої світоглядні позиції та цінності. Використання новітніх технологій, інтерактивних форм навчання, творчих завдань та проєктної діяльності дозволяє не тільки забезпечити краще засвоєння навчального матеріалу, але й сприяє активному залученню учнів до процесу виховання, що, в свою чергу, підвищує мотивацію та зацікавленість дітей у вивченні рідної культури та історії.

Інтерактивні методи навчання займають центральне місце у впровадженні інноваційних підходів до патріотичного виховання. Ці методи включають використання інформаційно-комунікаційних технологій, таких як мультимедійні

презентації, відеоматеріали, інтерактивні карти, онлайн-платформи для проведення квестів і вікторин. Крім того, активно застосовуються навчальні ігри, віртуальні тури історичними місцями, створення спільних проєктів за допомогою цифрових інструментів, а також використання соціальних мереж для популяризації патріотичних ідей та обміну інформацією між учнями. Такий підхід сприяє формуванню активної громадянської позиції та глибшому усвідомленню національних цінностей (див. Додаток Є).

Інтерактивні методи дозволяють створити середовище, в якому учні можуть взаємодіяти не лише з учителем, але й між собою, обговорюючи різні аспекти національної культури та історії, ділитися своїми думками та враженнями, вчитися працювати в команді. Такий підхід сприяє розвитку критичного мислення, уміння аргументувати свою позицію, а також формуванню у дітей позитивного ставлення до національних цінностей [14, с. 188].

Важливою перевагою інтерактивних методів є їх здатність адаптуватися до індивідуальних потреб учнів. Використання різних форматів навчання, таких як відео, аудіо, текстові матеріали, дозволяє враховувати різні стилі навчання та забезпечувати доступність матеріалу для всіх дітей. Крім того, інтерактивні методи сприяють розвитку навичок самостійного пошуку та аналізу інформації, що є важливим для формування свідомих громадян.

Проєктна діяльність є ефективним інноваційним методом у процесі патріотичного виховання. Вона передбачає залучення учнів до розробки та реалізації різних проєктів, спрямованих на дослідження та популяризацію національної культури, історії, природних та культурних надбань рідного краю. Проєктна діяльність дозволяє поєднати теоретичні знання з практичною діяльністю, що сприяє глибшому засвоєнню матеріалу та формуванню у дітей позитивного ставлення до національних цінностей. Важливим аспектом проєктної діяльності є її колективний характер, що сприяє розвитку соціальних навичок, взаємодії в команді, відповідальності та лідерських якостей.

Окрім цього, вона стимулює творче мислення, ініціативність та самостійність у прийнятті рішень. Виконання проєктів, пов'язаних із дослідженням історичних подій, культурних традицій, видатних постатей чи сучасних досягнень України, допомагає дітям глибше усвідомити свою роль у суспільстві та значення збереження національної ідентичності. Наприклад, проєкт на тему «Видатні українці минулого і сучасності» може охоплювати такі завдання:

1) Дослідження життєвого шляху та творчості Бориса Грінченка, Івана Франка, Павла Тичини та сучасних митців, які впливають на культурний і суспільний розвиток України.

2) Створення тематичних матеріалів: учні розробляють постери, ілюстрації, пишуть біографічні довідки, де аналізують творчість цих діячів.

3) Творчі виступи: декламація поезій, постановки за мотивами творів, створення власних літературних мініатюр, натхненних їхньою творчістю.

4) Дискусії та презентації: організація відкритих обговорень про актуальність і значення творчості цих митців у сучасному контексті.

Такі завдання сприяють більш глибокому розумінню учнями культурного спадку України, розвивають мовно-літературні компетенції, такі як аналіз текстів, збагачення словникового запасу, формування навичок публічного виступу. Завдяки цьому проєкту учні формують почуття національної гордості, мотивацію до самостійного навчання та творчої самореалізації.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології відкривають нові можливості для впровадження інноваційних методів у процес патріотичного виховання. Використання мультимедійних презентацій, інтерактивних платформ для навчання, віртуальних екскурсій, а також різноманітних додатків та програм дозволяє зробити процес виховання більш захоплюючим та ефективним [14, с. 5].

Новітні технології дозволяють створити віртуальне середовище, в якому учні можуть ознайомлюватися з культурними та історичними пам'ятками, вивчати національні символи та традиції, брати участь у віртуальних турах по

музеях та історичних місцях. Також технології сприяють розвитку навичок самостійного пошуку та аналізу інформації, що є важливим для формування свідомих громадян.

Використання технологій також сприяє персоналізації навчального процесу, оскільки дозволяє враховувати індивідуальні особливості учнів, їхні інтереси та потреби. Завдяки новітнім технологіям учні можуть працювати у власному темпі, обирати ті формати навчання, які найбільше відповідають їхнім потребам, що сприяє підвищенню мотивації та зацікавленості у вивченні національних цінностей.

Гейміфікація є одним з новітніх інноваційних методів, який може бути ефективно використаний у процесі патріотичного виховання в початкових класах. Гейміфікація передбачає використання елементів гри в навчальному процесі, що дозволяє зробити навчання більш цікавим та захоплюючим для дітей [13].

Використання ігрових методів у патріотичному вихованні сприяє підвищенню мотивації учнів, оскільки гра є природною формою діяльності для дітей молодшого шкільного віку. Гейміфікація дозволяє поєднувати навчання з розвагами, що сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу та формуванню позитивного ставлення до національних цінностей.

Гейміфікація також сприяє розвитку соціальних навичок, оскільки більшість ігор передбачають командну роботу, взаємодію з іншими учасниками, що сприяє формуванню почуття колективізму, взаємоповаги та відповідальності. Крім того, гейміфікація дозволяє дітям розвивати свої творчі здібності, оскільки багато ігор передбачають елементи творчої діяльності, такі як створення власних персонажів, розробка сценаріїв, вирішення нестандартних завдань. Прикладом є гра «Мовний детектив», де учні в ролі дослідників, мають виправити помилки у текстах, відновити послідовність речень чи розгадати шифри, пов'язані з українською мовою. Гра «Український скарб» об'єднує командну роботу та мовно-літературні завдання: кросворди, загадки та ребуси, що дозволяють учням поглиблювати знання української мови, літератури та культури. Гейміфікація

дозволяє зробити процес навчання цікавим, динамічним та емоційно залученим, що позитивно впливає на мотивацію дітей до пізнання нових знань.

Інноваційний підхід до патріотичного виховання також включає проведення різноманітних культурних та виховних заходів, які сприяють формуванню національної свідомості та патріотичних почуттів у дітей. До таких заходів належать тематичні виставки, конкурси, фестивалі, екскурсії, зустрічі з видатними людьми, а також участь у волонтерських акціях та благодійних проєктах [13].

Культурні та виховні заходи дозволяють учням зануритися в атмосферу національної культури, краще зрозуміти її особливості, відчутти зв'язок між історичними подіями та сучасністю, усвідомити свою причетність до великої історії своєї країни. Такі заходи сприяють розвитку у дітей почуття гордості за свою країну, формуванню позитивного ставлення до національних цінностей та вихованню громадянської відповідальності.

Отже, впровадження інноваційних методів у процес патріотичного виховання в початкових класах є важливим завданням сучасної системи освіти. Інтерактивні технології, гейміфікація, проєктна діяльність, використання новітніх технологій та проведення культурних заходів дозволяють зробити процес патріотичного виховання більш ефективним, цікавим та адаптованим до потреб сучасних дітей. Ці методи сприяють активному залученню учнів до процесу виховання, підвищенню їхньої мотивації та зацікавленості у вивченні національних цінностей, формуванню у них глибокого почуття любові до рідної країни та готовності до активної участі у її житті. Використання інноваційних підходів у патріотичному вихованні дозволяє створити умови для всебічного розвитку особистості учнів, що є необхідною передумовою для виховання свідомих і відповідальних громадян України. Застосування таких підходів забезпечує інтеграцію знань, розвиток критичного мислення, творчих здібностей і соціальних навичок учнів. Водночас це сприяє формуванню в учнів емоційного зв'язку з національною спадщиною, готовності дбати про майбутнє своєї країни, підтримувати її традиції та прагнути до її процвітання. Застосування таких

підходів в мовно-літературній галузі сприяє формуванню в учнів не лише мовних навичок, але й активної життєвої позиції, моральних цінностей та відповідальності за збереження національної спадщини. Це дозволяє інтегрувати знання з літератури, історії, культури та національних традицій, створюючи умови для формування патріотизму та розширення світогляду учнів, що в свою чергу сприяє розвитку їхньої здатності до самовираження в усному та письмовому мовленні.

Таким чином, інноваційні методи патріотичного виховання є не лише засобом передачі знань, а й інструментом формування активної життєвої позиції, моральних цінностей і почуття відповідальності за збереження культурної ідентичності та розвитку суспільства в цілому.

3.3. Використання сучасних технологій для підвищення ефективності патріотичного виховання

В умовах сучасного суспільства, яке все більше залежить від інформаційних та комунікаційних технологій, використання сучасних технологій у процесі патріотичного виховання стає не лише актуальним, але й необхідним. Ці технології відкривають нові можливості для підвищення ефективності виховної роботи, залучення учнів до активної участі в процесі виховання, а також сприяють розвитку їхніх творчих і когнітивних здібностей. У цьому контексті важливо розглянути, як саме сучасні технології можуть бути інтегровані в процес патріотичного виховання, і які переваги вони можуть надати [5].

Інтерактивні мультимедійні засоби, такі як інтерактивні дошки, презентації, анімації, відеоматеріали та інші мультимедійні ресурси дозволяють зробити процес навчання більш захоплюючим та візуально насиченим (див. Додаток Ж). Вони сприяють кращому засвоєнню матеріалу, оскільки дозволяють учням активно взаємодіяти з навчальним контентом, що підвищує рівень зацікавленості і мотивації до навчання. За допомогою таких інструментів учні

можуть візуалізувати складні поняття, переглядати реальні історичні події, а також брати участь у інтерактивних завданнях, що допомагає розвивати їх критичне мислення та творчі здібності. Мультимедійні засоби також дають змогу варіювати форми подачі матеріалу, що відповідає різним стилям навчання учнів, і робить освітній процес більш доступним та ефективним для кожного учня. Це особливо важливо у патріотичному вихованні, де емоційний вплив є ключовим елементом [43].

Використання інтерактивних дошок на уроках дозволяє вчителям створювати динамічні уроки з патріотичної тематики. Наприклад, на інтерактивній дошці можна відображати карту України, на якій учні можуть відзначати важливі історичні місця, переглядати відео про події української історії, виконувати завдання на відповідність історичних дат і подій. Цей інструмент також дозволяє учням брати активну участь у навчальному процесі, залучаючи їх до взаємодії з матеріалом [14, с. 5].

Презентації, створені за допомогою програм типу PowerPoint, Google Slides, Canva, ThingLink та Kahoot можуть містити текст, зображення, відео, аудіо та анімації, що робить процес навчання більш інтерактивним і цікавим. Наприклад, презентація на тему "Історія українського прапора" може включати історичні фотографії, відео з державних свят, аудіозаписи державного гімну, а також інтерактивні завдання для учнів.

Відео є потужним інструментом для виховання патріотизму, оскільки вони дозволяють створювати емоційний зв'язок з матеріалом. Учні можуть переглядати документальні фільми про героїв України, репортажі з місць історичних подій, інтерв'ю з ветеранами, а також короткі відеоролики, присвячені національним святам. Використання відеоматеріалів допомагає учням краще зрозуміти та відчути важливість подій, про які вони дізнаються.

Сучасні освітні платформи та онлайн-ресурси відкривають нові можливості для інтерактивного навчання та патріотичного виховання. Вони дозволяють створювати та використовувати навчальні матеріали, організовувати

спільні проєкти, проводити онлайн-тести та вікторини, а також забезпечують доступ до величезної кількості інформаційних ресурсів [5].

Платформи типу "На Урок", "Всеосвіта" або Moodle дозволяють вчителям створювати онлайн-курси, які можуть включати патріотичні теми. Курси можуть містити лекції, відео, тестові завдання та інтерактивні вправи, що сприяють формуванню патріотичних почуттів у учнів. Учні можуть виконувати завдання в своєму темпі, брати участь у форумних дискусіях, переглядати додаткові матеріали та отримувати миттєвий зворотний зв'язок від вчителя.

Використання онлайн-ресурсів, таких як цифрові бібліотеки, історичні архіви, музеї та культурні установи, дозволяє учням отримувати доступ до унікальних матеріалів, що стосуються історії та культури України. Наприклад, учні можуть відвідувати онлайн-екскурсії по Національному музею історії України, переглядати оцифровані копії історичних документів, читати книги з української історії, що доступні в електронних бібліотеках [14, с.3].

Віртуальні екскурсії дозволяють учням "відвідувати" історичні місця та музеї, навіть якщо вони фізично знаходяться далеко від них. Наприклад, віртуальна екскурсія по Хортиці може дати учням уявлення про життя козаків, їх бойові традиції та культуру. Такий формат дозволяє зробити навчання більш доступним і цікавим, а також сприяє розвитку уяви та емоційного зв'язку з рідною країною.

Існує безліч освітніх ігрових платформ та додатків, які можуть бути використані для патріотичного виховання. Наприклад, гра "Подорож Україною" може бути створена на платформі Kahoot, де учні змагатимуться в знаннях про географію, культуру, історію та відомих українців. Вони можуть відповідати на запитання, проходити завдання на час, збирати бали та змагатися за призові місця.

Існують мобільні додатки, що дозволяють інтерактивно вивчати історію України. Наприклад, додаток "Україна: історія у відео" пропонує короткі відео про ключові історичні події, відомих постатей та культурні пам'ятки. Такі

додатки можна використовувати як на уроках, так і для самостійного вивчення матеріалу.

Організація квестів та навчальних ігор на патріотичну тематику дозволяє залучити учнів до активної участі у вивченні історії та культури України. Наприклад, квест "Знайди скарб козацької слави" може включати серію завдань, де учні шукатимуть підказки, розгадуватимуть загадки, що стосуються історичних подій, і в результаті "знайдуть" скарб, який символізує цінності українського народу.

Соціальні мережі та онлайн-спільноти можуть бути ефективно використані для патріотичного виховання, оскільки вони надають учням можливість обмінюватися інформацією, ділитися своїми думками та творчістю, а також брати участь у спільних проєктах [5].

Організація онлайн-флешмобів та акцій у соціальних мережах може бути потужним інструментом патріотичного виховання. Наприклад, до Дня Незалежності України можна організувати флешмоб, де учні публікуватимуть фотографії з національною символікою та розповідатимуть, що для них означає бути українцем. Такі акції сприяють формуванню почуття єдності та залучають велику кількість учасників.

У соціальних мережах учні можуть створювати групи або спільноти, де вони обговорюють патріотичні теми, організовують спільні заходи, працюють над проєктами, обмінюються інформацією та підтримують один одного у вивченні історії та культури України. Наприклад, у групі "Молодь за Україну" учні можуть ділитися своїми дослідженнями, організувати онлайн-конференції, проводити опитування та голосування на патріотичні теми.

В умовах дистанційного навчання використання технологій стає ще більш актуальним. Вчителі можуть використовувати різноманітні платформи для організації дистанційного патріотичного виховання, що дозволяє забезпечити безперервність виховного процесу, навіть у віддаленому форматі.

Учні можуть створювати цифрові проєкти, які стосуються патріотичної тематики, і презентувати їх у віртуальних класах. Наприклад, створення

інтерактивної карти України, на якій учні відзначатимуть історичні місця та події, або створення цифрових презентацій про героїв України. Це дозволяє учням застосовувати свої знання на практиці та демонструвати свої досягнення іншим [5].

Отже, використання сучасних технологій у процесі патріотичного виховання відкриває нові можливості для підвищення ефективності цього процесу. Інтерактивні мультимедійні засоби, освітні платформи, гейміфікація, соціальні мережі та онлайн-спільноти дозволяють зробити патріотичне виховання більш захоплюючим, доступним і адаптованим до потреб сучасних учнів. Використання цих технологій сприяє активному залученню учнів до виховного процесу, розвитку їхніх когнітивних та творчих здібностей, а також формуванню стійких патріотичних почуттів, які будуть супроводжувати їх протягом усього життя.

3.4. Перспективи розвитку патріотичного виховання молодших школярів

Патріотичне виховання молодших школярів є невід'ємною складовою формування національної свідомості, громадянської відповідальності та моральних цінностей у дітей. В умовах сучасних викликів і глобалізаційних процесів це завдання набуває особливої актуальності. Перспективи розвитку патріотичного виховання в молодших класах пов'язані з впровадженням інноваційних підходів, які враховують сучасні технології, соціокультурні зміни та потреби нового покоління учнів. У цьому контексті важливо розглянути основні напрямки та можливості розвитку патріотичного виховання, що дозволять забезпечити ефективне формування національної свідомості у молодших школярів.

Однією з ключових перспектив розвитку патріотичного виховання є його інтеграція в усі аспекти навчального процесу. Це передбачає не лише проведення окремих уроків чи заходів на патріотичну тематику, але й включення елементів

патріотичного виховання у всі навчальні дисципліни. Такий підхід дозволяє створити системне середовище, де патріотичні цінності пронизують весь навчальний процес, сприяючи глибокому усвідомленню учнями своєї національної ідентичності [18, с. 159].

Викладання української мови та літератури надає безліч можливостей для патріотичного виховання. Вивчення творів українських класиків, аналіз літературних героїв, написання творів на патріотичні теми – усе це сприяє формуванню в учнів любові до рідної мови, культури та історії. Перспективним напрямком є також впровадження проектної діяльності, де учні створюють власні літературні твори, присвячені Україні, або досліджують творчість українських письменників.

Важливим аспектом є організація виставок учнівських робіт, що відображають українські національні символи, або проведення музичних заходів, де діти виконують українські народні пісні. Крім того, уроки трудового навчання, на яких учні освоюють традиційні українські ремесла, такі як вишивка, гончарство, ковальство чи виготовлення народних оберегів, сприяють розвитку почуття гордості за народні традиції та їх збереження. Вивчення українських народних танців, інструментів, а також участь у фольклорних концертах допомагає учням відчувати себе частиною великої культурної традиції.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології відкривають нові можливості для розвитку патріотичного виховання. Вони дозволяють зробити процес навчання більш захоплюючим і доступним для учнів, враховуючи їхні інтереси та потреби.

Важливим напрямом діяльності є створення та розвиток цифрових освітніх платформ, що спеціалізуються на патріотичному вихованні. Такі платформи можуть містити навчальні курси, відеоматеріали, інтерактивні завдання, квести та вікторини, присвячені історії, культурі та традиціям України. В межах мовно-літературної освітньої галузі пріоритетним завданням є створення цифрових платформ, які можуть значно підвищити ефективність навчання та розвитку учнів, особливо в таких аспектах, як літературна освіта, мовне вираження та

публічні виступи. Одна з можливих ідей полягає у створенні платформи для віртуальних літературних клубів, яка дозволяє учням об'єднуватися в групи для обговорення прочитаних творів, обміну думками на літературні теми та створення спільних літературних проєктів. Ще одна ідея — це створення платформи для навчання публічним виступам та літературному декламуванню. Така платформа може бути розроблена для учнів з метою покращення їхніх навичок публічних виступів та декламування літературних творів. Важливим аспектом є також забезпечення доступу до цих ресурсів для всіх учнів, незалежно від їхнього місця проживання чи матеріальних можливостей.

Технології віртуальної та доповненої реальності мають великий потенціал для патріотичного виховання. Вони дозволяють створювати віртуальні тури по історичних місцях, музеях, пам'ятках культури, що дає можливість учням "відвідати" ці місця та глибше зануритися в історію своєї країни. Перспективним є також створення інтерактивних навчальних програм, що використовують доповнену реальність для вивчення національних символів, історичних подій та культурних традицій.

Використання елементів гри в навчальному процесі, або гейміфікація, є перспективним напрямком у розвитку патріотичного виховання. Ігрові методи навчання дозволяють залучити учнів до активної участі в освітньому процесі, підвищити їхню мотивацію та зацікавленість. Перспективним є створення навчальних ігор, присвячених історії та культурі України, де учні можуть вивчати матеріал у форматі гри, виконуючи завдання, розгадуючи загадки, беручи участь у квестах та змаганнях

У сучасному світі, де глобалізація спричиняє зростання культурних взаємозв'язків, важливим напрямком розвитку патріотичного виховання є розвиток міжкультурного діалогу. Це передбачає не лише вивчення національної культури, але й ознайомлення з культурами інших народів, що сприяє формуванню у дітей толерантності, поваги до інших культур та народів, а також усвідомленню своєї національної ідентичності в контексті глобального світу [22, с. 117].

Перспективним напрямком є організація міжнародних освітніх проєктів, що сприяють розвитку міжкультурного діалогу. Наприклад, учні можуть брати участь у спільних проєктах зі школярами з інших країн, де вони досліджують національні традиції, обмінюються культурними знаннями та досвідом. Такий підхід сприяє формуванню у дітей відкритості до інших культур, а також глибшому усвідомленню своєї національної ідентичності.

Міжнародні культурні обміни також мають великий потенціал для патріотичного виховання. Учні можуть брати участь у міжнародних таборах, конкурсах, фестивалях, де вони представляють свою культуру, традиції та досягнення. Це сприяє не лише популяризації української культури на міжнародній арені, але й формуванню у дітей почуття гордості за свою країну.

Сім'я відіграє важливу роль у патріотичному вихованні дітей, і її активне залучення до цього процесу є перспективним напрямком розвитку. Сучасна педагогіка визнає необхідність тісної співпраці між школою та сім'єю, що дозволяє створити цілісне виховне середовище, де патріотичні цінності пронизують як шкільне, так і позашкільне життя дитини. Перспективним є організація спільних виховних заходів для учнів та їхніх батьків, присвячених патріотичним темам. Наприклад, сімейні екскурсії до історичних місць, участь у благодійних акціях, спільне відзначення національних свят дозволяють формувати у дітей патріотичні почуття у тісному зв'язку з родинними традиціями [24, с. 108].

Важливим напрямком є також розробка методичних рекомендацій для батьків щодо патріотичного виховання дітей у родині. Це може включати рекомендації щодо спільного читання книг на патріотичну тематику, обговорення національних свят та історичних подій, участь у культурних заходах. Такі рекомендації допоможуть батькам більш свідомо підходити до виховання своїх дітей та сприяти формуванню у них любові до рідної країни. Таким чином, мовно-літературна галузь реалізується не лише в межах школи, а й вдома, де батьки можуть активно долучатися до процесу навчання та виховання.

Залучення учнів до активної участі у суспільному житті є перспективним напрямком розвитку патріотичного виховання. Це дозволяє формувати у дітей громадянську відповідальність, активну життєву позицію та почуття причетності до долі своєї країни.

Залучення учнів до волонтерської діяльності, спрямованої на підтримку ветеранів, допомогу малозабезпеченим верствам населення, організацію благодійних акцій, має великий потенціал для розвитку патріотичного виховання. Волонтерська діяльність сприяє формуванню у дітей почуття відповідальності, співчуття, готовності допомагати іншим, що є важливими складовими патріотизму.

Учні можуть брати участь у різноманітних громадських ініціативах, таких як захист довкілля, збереження історичних пам'яток, організація культурних заходів. Це сприяє розвитку у дітей активної громадянської позиції, усвідомлення важливості їхнього внеску у розвиток країни та вихованню почуття гордості за свою країну.

Перспективним напрямком розвитку патріотичного виховання є розширення міжнародного співробітництва у цій сфері. Це включає не лише обмін досвідом між педагогами з різних країн, але й спільну розробку та впровадження освітніх програм, присвячених патріотичному вихованню.

Організація міжнародних освітніх форумів та конференцій, присвячених питанням патріотичного виховання, дозволяє обмінюватися досвідом, знайомитися з кращими практиками, обговорювати сучасні виклики та перспективи розвитку цієї сфери. Це сприяє підвищенню кваліфікації педагогів та впровадженню інноваційних підходів до патріотичного виховання [34, с. 118].

Розробка спільних міжнародних освітніх проєктів, що присвячені патріотичному вихованню, дозволяє учням знайомитися з культурою інших народів, обмінюватися досвідом, брати участь у спільних заходах та проєктах. Це сприяє не лише формуванню у дітей патріотичних почуттів, але й розвитку міжкультурного діалогу, що є важливим в умовах глобалізованого світу.

Науково-дослідна робота у сфері патріотичного виховання є важливим напрямком розвитку цієї сфери. Проведення досліджень, аналіз практик, розробка нових методик та підходів дозволяють удосконалювати процес патріотичного виховання, враховуючи сучасні виклики та потреби суспільства. Науково-дослідні роботи у сфері патріотичного виховання можуть бути спрямовані на розробку нових методик та підходів, що враховують сучасні соціальні та культурні зміни, а також потреби нового покоління учнів. Це може включати дослідження ефективності різних методів виховання, аналіз впливу сучасних технологій на патріотичне виховання, розробку інтегративних підходів, що поєднують традиційні та інноваційні методи.

Важливим напрямком є також моніторинг ефективності виховної роботи, що дозволяє оцінювати результати патріотичного виховання, виявляти слабкі місця та удосконалювати процес виховання. Такий підхід дозволяє забезпечити систематичне удосконалення виховного процесу, враховуючи досвід, отриманий у ході його реалізації.

Отже, перспективи розвитку патріотичного виховання молодших школярів пов'язані з впровадженням інноваційних підходів, що враховують сучасні технології, соціальні та культурні зміни. Інтеграція патріотичного виховання в усі аспекти навчального процесу, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, розвиток міжкультурного діалогу, залучення сім'ї та суспільства до виховного процесу, розширення міжнародного співробітництва та розвиток науково-дослідної роботи – усе це сприяє підвищенню ефективності патріотичного виховання, формуванню у молодших школярів стійких патріотичних почуттів, любові до рідної країни та готовності до активної участі у її житті.

Залучення новітніх технологій сприяє розвитку мовно-літературних компетенцій через створення онлайн-платформ для дискусій, літературних клубів, де учні можуть обговорювати важливі літературні твори, знайомитися з культурною спадщиною України, а також формувати свої патріотичні погляди. Поєднання таких інноваційних підходів з традиційними методами, такими як

читання книг, літературні вечори та участь у культурних заходах, забезпечує комплексний підхід до патріотичного виховання та розвитку мовних навичок у молодших школярів.

Патріотичне виховання молодших школярів є важливою складовою формування свідомих і відповідальних громадян, і його розвиток потребує постійної уваги та підтримки з боку суспільства, держави та освітніх установ. Інноваційні підходи, що впроваджуються в цій сфері, дозволяють зробити процес виховання більш ефективним, цікавим і відповідним до потреб сучасних дітей, що є необхідною умовою для успішного розвитку суспільства та збереження національної ідентичності.

Висновки до розділу III

Третій розділ роботи присвячений аналізу практичних аспектів патріотичного виховання молодших школярів, зокрема досвіду, інноваційних методів та засобів, використання сучасних технологій та перспектив розвитку цього процесу.

Ми провели аналіз досвіду патріотичного виховання в одному з українських ліцеїв. Цей аналіз показав, що патріотичне виховання є пріоритетним напрямком у сучасній освіті, що дозволяє ефективно формувати національну свідомість у молодших школярів. Накопичений досвід демонструє успішність інтеграції патріотичних цінностей у навчальний процес, однак водночас вказує на необхідність подальшого удосконалення підходів та методик з урахуванням сучасних викликів. Мовно-літературна освітня галузь відіграє ключову роль, оскільки через вивчення української мови та літератури учні не тільки засвоюють мовні норми, але й отримують можливість усвідомити історичні та культурні цінності своєї країни, що сприяє формуванню патріотизму. При правильному та системному підході цей процес позитивно впливає на розвиток учнів і їхнє ставлення до рідної культури.

Також було розглянуто впровадження інноваційних методів у процес патріотичного виховання в початкових класах. Інноваційні методи, такі як інтерактивні заняття, проєктна діяльність, гейміфікація та використання мультимедійних ресурсів, показали свою ефективність у підвищенні зацікавленості учнів та їх активної участі в навчальному процесі. Інноваційний підхід дозволяє зробити процес патріотичного виховання більш захопливим і адаптованим до потреб сучасних дітей, що є важливою умовою для успішного формування патріотичних почуттів.

Сучасні технології, такі як інтерактивні дошки, освітні онлайн-платформи, віртуальна реальність та соціальні мережі, відкривають нові можливості для інтерактивного та персоналізованого підходу до виховання. Вони дозволяють створювати динамічне навчальне середовище, яке сприяє більш глибокому зануренню учнів у процес патріотичного виховання та забезпечує доступ до різноманітних ресурсів і матеріалів.

Визначено, що важливим напрямком розвитку є інтеграція патріотичного виховання у всі аспекти навчального процесу, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, розвиток міжкультурного діалогу, залучення сім'ї та суспільства до виховного процесу, а також розширення міжнародного співробітництва та науково-дослідної роботи. Ці перспективи сприяють підвищенню ефективності патріотичного виховання, формуванню у молодших школярів стійких патріотичних почуттів, любові до рідної країни та готовності до активної участі у її житті.

Таким чином, третій розділ підкреслює важливість комплексного підходу до патріотичного виховання, який включає аналіз наявного досвіду, впровадження інноваційних методів, використання сучасних технологій та визначення перспектив розвитку. Це забезпечує ефективне формування у молодших школярів національної свідомості, громадянської відповідальності та патріотичних цінностей.

ВИСНОВКИ

Патріотичне виховання молодших школярів є одним із ключових напрямків сучасної освітньої системи України, спрямованим на формування в дітей національної свідомості, громадянської відповідальності та моральних цінностей. Це виховання закладає основи усвідомлення своєї ролі в житті країни, сприяє формуванню почуття гордості за свою Батьківщину та шанобливого ставлення до її історії, культури, традицій і мови. У процесі проведення дослідження було проаналізовано теоретичні основи, методи та практичні аспекти патріотичного виховання, а також окреслено перспективи його розвитку.

У першому розділі було визначено сутність та значення патріотичного виховання як невід'ємного елемента формування особистості, здатної до активної громадянської позиції. Патріотичне виховання спрямоване на формування у дітей почуття любові до своєї країни, поваги до її історії, культури, мови та національних символів. Сучасні підходи до патріотичного виховання передбачають інтеграцію цих цінностей у всі аспекти освітнього процесу, зокрема, особливий акцент зроблено на використанні інтерактивних методів, таких як гейміфікація, проектна діяльність, застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та міжпредметних зв'язків. Такий підхід сприяє зацікавленню учнів, активному залученню їх до освітнього процесу, розвитку критичного мислення, творчих здібностей і співпраці. Висновки до першого розділу підкреслюють важливість системного та комплексного підходу до патріотичного виховання, який враховує сучасні виклики, соціокультурні зміни та потреби суспільства. Також акцентовано на необхідності формування виховного середовища, яке об'єднує зусилля педагогів, батьків і громади, забезпечуючи гармонійний розвиток особистості та її громадянську відповідальність. Усе це створює передумови для виховання свідомих, відповідальних та активних громадян України.

Другий розділ був присвячений практичному застосуванню методів патріотичного виховання на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

Особливу увагу було приділено урокам української мови та літературного читання, які є потужним засобом формування національної свідомості у молодших школярів. У межах дослідження розглянуто ефективність використання літературних творів українських письменників, що допомагають дітям зрозуміти цінність рідної культури, історії та традицій. Зокрема, через аналіз текстів, обговорення морально-етичних проблем, вивчення біографій видатних діячів культури, учні формують почуття гордості за свою країну та розвивають емоційний зв'язок із національними цінностями. Інтеграція патріотичних тем у письмові й усні завдання, такі як творчі роботи, диктанти з патріотичним змістом, обговорення текстів чи створення власних історій, сприяє глибшому засвоєнню матеріалу та активному залученню учнів до навчального процесу.

Особливо важливим було використання міжпредметних зв'язків, що дозволяють інтегрувати патріотичне виховання не лише на уроках української мови, а й у межах інших дисциплін.

Висновки до другого розділу підкреслюють ефективність зазначених методів у формуванні патріотичних почуттів у дітей. Практичні підходи, такі як створення проєктів, проведення тематичних читань, використання інтерактивних завдань і залучення дітей до обговорень, сприяють не лише вихованню любові до Батьківщини, а й розвитку критичного мислення, навичок співпраці та творчих здібностей. Таким чином, результати дослідження підтверджують, що мовно-літературна освітня галузь є ефективною платформою для патріотичного виховання, яка дозволяє поєднати розвиток інтелектуальних і моральних якостей учнів, забезпечуючи гармонійний розвиток особистості та формування національної ідентичності.

У третьому розділі було детально розглянуто практичні аспекти патріотичного виховання молодших школярів, включаючи аналіз наявного досвіду в одному з українських ліцеїв, впровадження інноваційних методів, використання сучасних технологій та перспективи розвитку цього процесу. Також був проведений педагогічний експеримент, який довів важливість мовно-

літературної освітньої галузі в контексті патріотичного виховання. Експеримент показав, що інтеграція мовно-літературних дисциплін у навчальний процес сприяє формуванню у молодших школярів глибокого розуміння національної ідентичності, розвитку критичного мислення та емоційної залученості до національних цінностей через літературні твори та творчі завдання. Досвід одного з українських ліцеїв демонструє успішність різноманітних підходів до патріотичного виховання, які сприяють формуванню у дітей почуття гордості за свою країну, шанобливого ставлення до її культурної спадщини та готовності брати активну участь у громадському житті й захисті Батьківщини. Серед перспектив розвитку патріотичного виховання відзначено інтеграцію патріотичних цінностей у всі аспекти навчального та виховного процесу. Особливо важливим є використання сучасних технологій, таких як освітні платформи, цифрові ресурси та інтерактивні інструменти, що дозволяють адаптувати виховний процес до потреб і стилів навчання сучасних дітей. Також значну роль відіграє розвиток міжкультурного діалогу, який допомагає формувати толерантність, відкритість і усвідомлення місця України у світовій спільноті.

Розширення співпраці між школою, сім'єю та суспільством є ще одним ключовим аспектом перспективного розвитку патріотичного виховання. Спільна участь батьків, вчителів і громадських організацій у виховному процесі дозволяє створити гармонійне середовище для формування цінностей у дітей. Крім того, міжнародне співробітництво у сфері освіти відкриває нові можливості для обміну досвідом та впровадження кращих практик. Таким чином, третій розділ підкреслює важливість сучасного підходу до патріотичного виховання, який базується на інтеграції традиційних і новітніх методів, врахуванні сучасних викликів і потреб суспільства, а також на формуванні всебічно розвиненої, відповідальної й активної громадянської позиції молодших школярів.

Загалом, проведене дослідження підкреслює, що патріотичне виховання є не лише важливим складником формування свідомих і відповідальних громадян України, але й ключовим елементом, що забезпечує стабільний соціальний

розвиток країни. Інтеграція патріотичних цінностей у всі аспекти освітнього процесу є необхідною для створення гармонійної та ефективної системи виховання. Важливу роль у цьому відіграють мова та література: мова є кодом нації, її основою, а література — відображенням національної душі та історії. Без вивчення рідної мови та літератури неможливо повноцінно формувати патріотичні почуття та глибоке усвідомлення культурної ідентичності.

Поглиблене впровадження патріотичних тем через навчальні програми, що охоплюють як основні предмети, так і позакласні активності, сприяє всебічному розвитку учнів. Включення історії України, національної культури, традицій та символіки у навчальний процес не лише збагачує знання дітей, але й формує їх ідентичність і почуття гордості за свою країну. Це важливо для розвитку у молодших школярів стійких патріотичних почуттів, що базуються на глибокому розумінні національної спадщини та культурних цінностей.

Використання сучасних освітніх технологій, таких як інтерактивні методи, мультимедійні засоби та цифрові платформи, значно підвищує ефективність патріотичного виховання. Залучення таких інструментів, як навчальні відео, інтерактивні завдання, онлайн-курси та віртуальні екскурсії, дозволяє урізноманітнити освітній процес і зробити його більш динамічним. Це допомагає учням краще сприймати навчальний матеріал, активніше брати участь у заняттях та формувати інтерес до культурної та історичної спадщини України. Такий підхід не лише посилює навчальну мотивацію, а й сприяє розвитку у школярів критичного мислення та творчого підходу до засвоєння знань.

Завдяки цілісному підходу до виховання, що поєднує традиційні методи з інноваційними технологіями, формується система, яка відповідає сучасним викликам та потребам суспільства. Такий підхід не лише сприяє вихованню у молодших школярів стійких патріотичних почуттів, любові до рідної країни та поваги до її культурної спадщини, але й забезпечує їхню підготовку до активної участі у громадському житті. У результаті школярі стають свідомими, відповідальними та ініціативними членами суспільства, які готові підтримувати національні інтереси, розвивати свою державу й дбати про її майбутнє.

Таким чином, патріотичне виховання виконує не лише освітню, а й суспільну місію, закладаючи основи для формування громадян, здатних брати активну участь у розбудові сильної, незалежної та процвітаючої України, а мовно-літературна освітня галузь є тим невичерпним джерелом, яке живить національну свідомість, формує патріотичні цінності, розвиває критичне мислення та емоційну чутливість, відкриваючи перед учнями глибини культурної спадщини. Саме через слово, образ і думку вона робить молодше покоління справжніми носіями духу і сили своєї країни, здатними зберігати та примножувати її надбання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова О.С. Формування патріотичної та громадянської свідомості учнів: теорія і практика. м. Київ. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. 172 с.
2. Барашивець О. С. Виховання патріотизму як основи національної свідомості молодших школярів засобами сучасного уроку, 2022. 3 с.
3. Безлюдна Н. Особливості національно-патріотичного виховання молодших школярів в умовах воєнного стану, «Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини»,2022. 8с.
4. Бех І.Д. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ, 2014. С.15-30.
5. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в національно-патріотичному вихованні молоді. URL: <https://dismp.gov.ua/vykorystannia-informatsijno-komunikatsijnykh-tehnolohij-v-natsionalno-patriotychnomu-vykhovanni-molodi/> (дата звернення: 24.08.2024).
6. Виховання національної самосвідомості на уроках української мови та літератури. URL: <https://vseosvita.ua/library/vihovanna-nacionalnoi-samosvidomosti-na-urokah-ukrainskoi-movi-ta-literaturi-246041.html> (дата звернення: 24.08.2024).
7. Волкова В. Збірник компетентнісних вправ національно-патріотичного спрямування для розвитку громадянської ідентичної учнів 1-11 класів. URL: <https://naurok.com.ua/zbirnik-kompetentnisnih-vprav-nacionalno-patriotichnogo-spryamuvannya-dlya-rozvitku-gromadyansko-identichno-uchniv-1-11-klasiv-88923.html> (дата звернення: 25.08.2024).
8. Гостар А. І. Казка як засіб розвитку соціокультурних цінностей у дітей. Молодий вчений. 2016. № 8. С. 916–916.
9. Добровольська Л.Н., Чорновіл В.О. Національно-патріотичне виховання молодших школярів – пріоритетний напрям діяльності педагогів:

Навчально-методичний посібник. Черкаси: Видавництво комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2016. 140 с

10. Полонський ліцей №1 Полонської міської ради Полонський ліцей №1 Полонської міської ради ... - Всеосвіта (дата звернення 3.12.2024)

11. Закон України Про державні символи України, порядок їх використання та захисту.
URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH35Z1AA> (дата звернення: 24.08.2024).

12. Кабанець А.В. Національно-патріотичне виховання молодших школярів засобами музики, «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2018, 25с.

13. Киричок В. Інноваційні форми і методи патріотичного виховання молодших школярів у позаурочній діяльності.
URL: https://ukrreferat.com/chapters/pedagogika/kirichok-v-innovaciyni-formi-i-metodi-patriotichnogo-vihovannya-molodshih-shkolyariv-u-pozaurochniy-diyalnosti.html#google_vignette (дата звернення: 24.08.2024).

14. Коломоець Г. Інноваційні підходи до організації патріотичного виховання в закладах освіти України, Державна наукова установа «Інститут модернізації освіти», 2015. С.185-190.

15. Концепція національно-патріотичного виховання.
URL: https://firstpalace.kh.ua/wp-content/uploads/2024/01/nakaz_mon_№_527_vid_06_06_2022_konczepczyia_naczi_onalno_patriotychnogo-1.pdf (дата звернення: 24.08.2024).

16. Кравцов Н.М. Виховання патріотизму на уроках української мови та літератури. URL: <https://naurok.com.ua/vihovannya-patriotizmu-na-urokah-ukrainsko-movi-ta-literaturi-352526.html> (дата звернення: 24.08.2024).

17. Кравчук Л. Шляхи реалізації національно-патріотичного виховання на уроках у початковій школі. Виховання громадянина-патріота в умовах реалізації завдань концепції «Нова українська школа» : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 145-й річниці від дня народження Г. Ващенка,

15.03.2023. Кропивницький : КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2023. С. 112–118.

18. Крамаренко Л. Д. Національно-патріотичне виховання як соціальна та філософська проблема. Формування патріота в вимірі революції гідності та пріоритетів «Нової школи» : збірник статей учасників 1-го Всеукраїнського круглого столу з онлайн трансляцією (м. Суми, 16–17 лютого 2017 р.). Суми : КЗ СОШПО, 2017. С. 159–163.

19. Літературна освіта молодших школярів. URL: <https://studfile.net/preview/5457934/page:14/> (дата звернення: 24.08.2024).

20. Полонський Ліцей №1 Полонської міської ради <https://www.polgymnasium.km.ua/index.php> (дата звернення: 24.08.2024).

21. Матвійчук Т.І. Методичні рекомендації «Форми, методи і засоби національно-патріотичного виховання дітей та молоді у сучасній системі виховної роботи школи». URL: <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-formi-metodi-i-zasobi-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-ditey-ta-molodi-u-suchasniy-sistemi-vihovno-roboti-shkoli-100465.html> (дата звернення: 24.08.2024).

22. Матяшук В.П. Сучасне патріотичне виховання в школах України. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 117 с.

23. Методична розробка на тему: "Використання методу проєктів на заняттях української мови та літератури". URL: <https://naurok.com.ua/metodichna-rozrobka-na-temu-vikoristannya-metodu-proektiv-na-zanyattyah-ukra-nsko-movi-ta-literaturi-86883.html> (дата звернення: 24.08.2024).

24. Мигун П. П., Терно О. М. Сучасні погляди на форми та методи патріотичного виховання молоді. Освіта в міждисциплінарному вимірі : матеріали науковопрактичної конференції студентів і молодих вчених (м. Вінниця, 5-6 грудня 2018 р.). Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. С. 108–111

25. Міжпредметні зв'язками, як засіб національно-патріотичного виховання. URL: <https://vseosvita.ua/library/mizpredmetni-zvazkami-ak-zasib-nacionalno-patrioticnogo-vihovanna-252704.html> (дата звернення: 24.08.2024).

26. МОН затвердило нову концепцію патріотичного виховання. URL: <https://nus.org.ua/news/mon-zatverdylo-novu-kontseptsiyu-patriotychnogo-vyhovannya/#:~:text=Міністерство%20освіти%20і%20науки%20затвердило,від%2006.06.2022%20№527.> (дата звернення: 24.08.2024).

27. Національно-патріотичне виховання на уроках української мови і літератури. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01009chw-ae1d.docx.html> (дата звернення: 24.08.2024).

28. Опис досвіду роботи вчителя початкових класів Полонського ліцею №1, портфоліо вчителя Шевчик Валентини Іванівни Шевчик В.І. | PPT - SlideShare (дата звернення: 24.08.2024).

29. Сайт Полонського ліцею №1 Полонський ліцей №1 - Хмельницька область. ІСУО (дата звернення: 24.08.2024).

30. Пилипенко С.І. Виховання патріотизму на уроках української мови засобами художніх творів, 2016.

31. Сайт Полонського ліцею. URL: Полонський ліцей №1 - Хмельницька область. ІСУО (дата звернення: 24.08.2024).

32. Сафарова О. Фольклор як засіб патріотичного виховання дітей. Наука. Освіта. Молодь. URL : https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2017_3/15.pdf (дата звернення: 24.08.2024).

33. Солонська А.А. Інтеграція патріотичного виховання в систему роботи дошкільного навчального закладу, Криворізький державний педагогічний університет, 2016. 70 с.

34. За матеріалами: Барна М. М., Волощенко О. В., Козак О. П. "Літературне читання. Українська мова". Підручник для 4 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Видавництво "Астон", 2015 рік, стор. 165 - 166.

35. Степанова Н. М. Національно-патріотичне виховання в дії. Вісник Черкаського університету. 2017. № 1. С. 118–124.

36. Стеценко Л. Г. Національно-патріотичне виховання учнів у сучасному освітньому просторі. Сучасний вимір та стратегії розвитку особистісно-професійної компетентності педагога : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 15 березня 2019 року). Суми : НВВ КЗ СОШПО, 2019. С. 212–216.

37. Стус Т. Хрестоматія сучасної української дитячої літератури для читання в 1-2 класах, Львів. 2016, 160 с.

38. Стус Т. Хрестоматія сучасної української дитячої літератури для читання в 3-4 класах, Львів. 2016, 192 с.

39. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5 томах. Т.1, Київ: Видавництво “Освіта”, 1976. — С. 131.

40. Терник А. В. Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. 2018. №1. С. 258–266.

41. Тесленко С. Сутність понятійного апарату національно-патріотичного виховання дітей. Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. 2016. № 2. С. 186–190.

42. Біленька О.І. Портфоліо вчителя. «Національно-патріотичне виховання в школі.». URL:<https://www.slideshare.net/slideshow/ss-255274758/255274758>(дата звернення: 24.08.2024).

43. Філімонова Т. В. Національно-патріотичне виховання особистості як педагогічна проблема. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. 2016. № 2. С. 43–48.

44. Хамідрак Х. Сучасні підходи до формування громадянсько-патріотичного виховання школярів. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/87-natsionalno-patriotychne-vykhovannia-ditei-ta-uchnivskoi-molodi-v-umovakh-modernizatsiinykh-suspilnykh-zmin-15-travnia-2018-r/119-suchasni-pidkhodi-do-formuvannya-gromadyansko-patriotichnogo-vikhovannya-shkolyariv> (дата звернення: 24.08.2024).

45. Чорна К.І. Застосування рефлексивно-експліцитного методу у вихованні в старшокласників ціннісного ставлення до іншого. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/6668/1/чорна.pdf> (дата звернення: 24.08.2024).

46. «Методи й засоби патріотичного виховання молодших школярів на уроках дисциплін мовно-літературної освітньої галузі» <https://drive.google.com/file/d/11zssUIDnT8AILYVVXAaPr0A4o6l6tXxT/view?usp=drivesdk> С.98-105.

47. «Особливості створення безпечного освітнього середовища в умовах НУШ» https://docs.google.com/file/d/1MYC9KfNW4RAymHws4CSk5WIRBu41wR_J/edit?usp=docslst_api&filetype=microsoftword

48. «Патріотичне виховання в системі початкової школи» https://docs.google.com/file/d/1ecqKWMtjl4PM4rK-icmpODKtWeKc2RQs/edit?usp=docslst_api&filetype=microsoftword

49. «Застосування вправ з підвищення психологічної стійкості молодших школярів на уроках української мови» https://docs.google.com/file/d/1TyIRZmFvn2bWNzCsem9lcMH3ArZaJ6vu/edit?usp=docslst_api&filetype=microsoftword

50. Методи і засоби навчання: класифікація, організація, поєднання. <https://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14193/> (дата звернення: 25.08.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Виховна година для молодших школярів до Дня Незалежності!

Тема уроку: Сутність та значення патріотичного виховання

Клас: 3 клас

Мета уроку:

1. Ознайомити учнів з поняттям патріотичного виховання та його значенням для формування особистості.
2. Розвивати у дітей почуття гордості за свою країну, шанобливе ставлення до національних символів, культури та традицій.
3. Виховувати патріотичні почуття та повагу до рідної землі.

Завдання:

1. Сформувати уявлення про те, що таке патріотизм і патріотичне виховання.
2. Обговорити значення національних символів України – прапора, герба, гімну.
3. Розвинути в учнів почуття поваги до історії та культури України.

Обладнання:

- плакати з зображенням державних символів України (прапор, герб, гімн).
- картки з цитатами про патріотизм.
- відео про історію державних символів України.
- пісня "Україна – це ти" Тіни Кароль.
- кольорові олівці та папір для малювання.

Хід уроку

I. Організаційний момент (2 хв.)

- Привітання учнів.
- Перевірка готовності до уроку.
- Налаштування на роботу.

II. Актуалізація знань (5 хв.)

- Бесіда з учнями на тему: "Що таке патріотизм? Як ви розумієте слово "патріот"?".

- Обговорення відповідей учнів, короткий висновок про те, що патріотизм – це любов до своєї Батьківщини, бажання робити для неї корисні справи.

III. Основна частина (25 хв.)

1. Вступне слово вчителя (5 хв.)

- вчитель розповідає про сутність патріотичного виховання, наголошуючи на тому, що воно включає в себе любов до рідної країни, знання її історії та культури, повагу до національних символів і традицій.

- вчитель пояснює значення державних символів України – прапора, герба і гімну, їхню історію та значення для кожного українця.

2. Перегляд відео про історію державних символів України (5 хв.)

- відео знайомить учнів з історією створення прапора, герба і гімну України, їхньою символікою та значенням.

3. Обговорення переглянутого відео (5 хв.)

- вчитель ставить запитання: "Чому важливо знати історію своїх державних символів?", "Як ви думаєте, чому державні символи є важливими для українців?"

- учні діляться своїми думками, обговорюють значення символів для формування почуття національної гордості і єдності.

4. Читання та обговорення віршів про Україну (5 хв.)

- вчитель зачитує вірші, присвячені Україні, державним символам, патріотизму.

- обговорення почуттів і думок, які виникли у дітей під час прослуховування.

5. Практична робота – створення малюнка (5 хв.)

Учні отримують завдання намалювати один з державних символів України або те, що асоціюється у них з Батьківщиною (наприклад, калину, лелеку, вишиванку).

IV. Підсумки уроку (5 хв.)

- Вчитель запитує: "Що нового ви дізналися на уроці?", "Чому важливо бути патріотом?"

- Обговорення відповідей учнів, підведення підсумків.

- Вчитель наголошує на важливості любові до рідної землі, знання історії своєї країни, поваги до державних символів.

V. Домашнє завдання (2 хв.)

Прочитати розділ з «Хрестоматії сучасної української дитячої літератури», присвячений українським національним символам та підготувати розповідь про один з символів України, використовуючи матеріал з уроку та хрестоматії.

VI. Заключна частина (2 хв.)

Спільне виконання пісні "Україна – це ти" Тіни Кароль як символ патріотичної єдності та любові до рідної країни.

Вчитель дякує учням за активну участь і завершення уроку.

Державні символи

ГЕРБ УКРАЇНИ

19 лютого 1992 року затверджено Малий державний герб України. Центральним елементом є золотий тризуб. Золотий тризуб — це символ, який вживався на монетах та зброї протягом тисяч років. Він символізує волю, незалежність та єдність українського народу. Під час першої української революції він вживався на прапорах українських військ.

ГІМН УКРАЇНИ

Єди́не ім'я́ння України́, і сла́ва, і во́ля,
Єди́не ім'я́, бра́тче, усто́їться до́ля,
Запо́вуть насъ воро́женьки, ма́ росіа на́м о́чима,
Запа́вуть і ми, бра́тче, у сві́ті історі́я.

Приспів:
Душо́, що́ ми покла́ли за нашо́ свободо́
Госпо́дню, ца́рню, бра́тче, во́льничого́ роду́
Сла́ви, бра́тче, в на́й кру́жаний від Сяну до́ Дону
В ду́шю пра́во по́верили́ ми да́ти нашо́,
Мо́жемо́ ми́р не всто́їться, а́б Дніпро́ зради́,
Що́ у на́ших Украї́ні ду́шевна́ мо́сть.

Приспів:
Душо́, що́ ми покла́ли за нашо́ свободо́
Госпо́дню, ца́рню, бра́тче, во́льничого́ роду́
А́ дивити́сь, на́врядъ на́врядъ са́мо́ ще́ до́ля́,
Що́ са́мий в Украї́ні пра́во́ у́чню до́ля́,
За Ка́рпати відбу́сться, а́бо на́мъ історі́я,
Украї́ні сла́ва́ сла́ва́ по́ки не зради́ть.

Приспів:
Душо́, що́ ми покла́ли за нашо́ свободо́
Госпо́дню, ца́рню, бра́тче, во́льничого́ роду́

Слова: Павло Чубинський,
С. Данилович
Музика: Михайло Виртуозовий

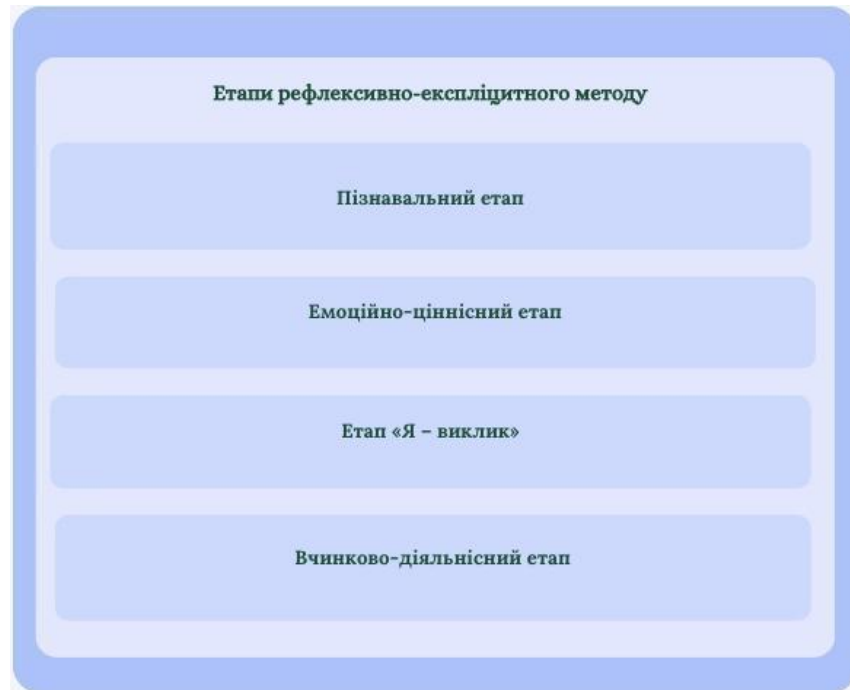

ПРАПОР УКРАЇНИ

Державний прапор України — стовп двох рівновисоких горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів. Синьо-жовтий прапор є символом українського народу та його держави. За проголошенням проголошення незалежності України в 1991 році, прапор України було введено в дію. Синьо-жовтий прапор є символом українського народу та його держави. За проголошенням проголошення незалежності України в 1991 році, прапор України було введено в дію.

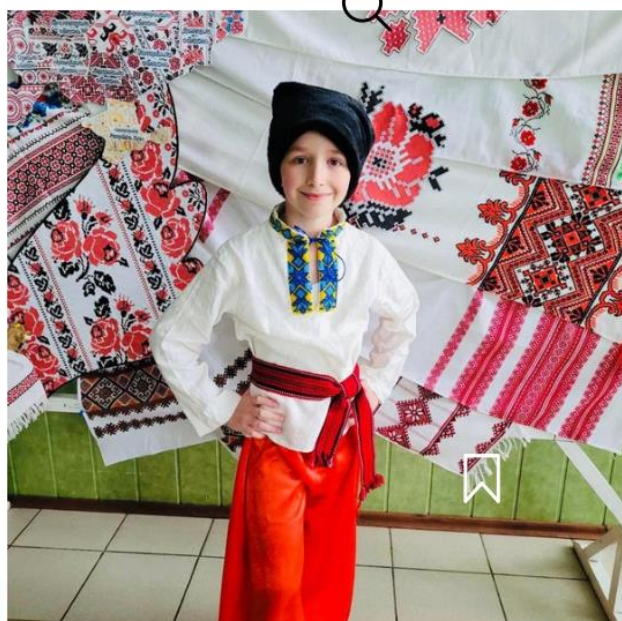
Державні символи України

Етапи рефлексивно-експліцитного методу, розробленого І.Д. Бехом

Учні Полонського ліцею №1 під час заходів з патріотичного виховання

Класний керівник Біленька О.І. та учні Полонського ліцею №1

Класний керівник Шевчик В.І разом з учнями Полонського ліцею №1

Мультимедійні презентації

Відеоматеріали

Інтерактивні завдання

Онлайн-ігри та вікторини

Залучення дітей до активної участі в
обговореннях, рольових іграх та симуляціях

Інтерактивні методи

Інтерактивні мультимедійні засоби

Інтеграція в мовно-літературну освіту:

Викладання української мови та літератури
Проектна діяльність

Інтеграція в природничі науки:

Вивчення природничих наук
Уроки географії

Інтеграція в мистецтво:

Уроки образотворчого мистецтва, музики та трудового навчання
Організація виставок та музичних заходів

Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій:

Розвиток цифрових освітніх платформ
Використання віртуальної та доповненої реальності
Гейміфікація навчального процесу

Розвиток міжкультурного діалогу:

Організація міжнародних освітніх проєктів
Міжнародні культурні обміни

Роль сім'ї у патріотичному вихованні:

Організація спільних виховних заходів
Патріотичне виховання в родині

Залучення учнів до суспільного життя:

Волонтерська діяльність
Участь у громадських ініціативах

Розширення міжнародного співробітництва:

Міжнародні освітні форуми та конференції
Спільні міжнародні освітні проєкти

Науково-дослідна робота у сфері патріотичного виховання:

Розробка нових методик
Моніторинг ефективності виховної роботи

Основні напрямки та можливості розвитку патріотичного виховання